

HAKEMLİ MAKALE**ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN HÜKMÜN İPTALİNİ TALEP ETMESİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME***
(HMK m. 376)**Ozan AKKUŞ******ÖZET**

Yargılamanın iadesi HMK m. 374 vd.'de düzenlenmiş, kesinleşmiş hükümlere karşı başvurulacak olağanüstü bir kanun yoludur. Çalışmamızda yargılamanın iadesi sebeplerinden biri olan “*Üçüncü Kişilerin Hükümün İptalini Talep Etmesi*” incelenmiştir. HMK'nın 376. maddesinde düzenlenmiş olan bu hükme dayanılarak açılan davanın konusunu, davanın taraflarının üçüncü kişileri zarara sokmak amacıyla almış oldukları mahkeme hükümleri oluşturmaktadır. Yani HMK m. 376 ile kanun koyucu, hükmün taraflarının muvazaa yaparak üçüncü kişiler aleyhine kesin hüküm elde etmelerini önlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada, doktrinde yeterince incelenmediğini düşündüğümüz ve birçok tartışmalı hususun bulunduğu bu kanun hükmünün açıklanması amaçlanarak, hükmün üçüncü kişilerce iptali davasına dayanak teşkil eden hususlar Yargıtay kararları ile doktrindeki görüşler ışığında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yargılamanın İadesi, Olağanüstü Kanun Yolu, HMK m. 376, Üçüncü Kişilerin Hükümün İptalini Talep Etmesi, Muvazaa

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 19/09/2019
Kabul Edildiği Tarih: 17/02/2020

** Stajyer Avukat, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2018 Mezunu,
E-Mail: ozanakkus01@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-6608-816X.

PEER-REVIEWED ARTICLE

**AN EXAMINATION ON REQUEST FOR CANCELLATION OF THE
JUDGMENT OF COURT BY THIRD PARTIES**

(Code of Civil Procedure Art. 376)

ABSTRACT

Retrial is regulated in HMK article 372 and following articles. In addition, retrial is an extraordinary legal remedy that appeal court's final order. In this study examine done of the reasons for the retrial “*request for cancellation of the judgment of court by third parties*”. The subject of this request, court decisions that parties to the case, taken to inflict harm on third parties. Sowith Art. 376 of HMK, the lawmaker, aimed to prevent the parties of the provision from cheating to obtain in a court's final order against third parties. In this study, it is aimed to explain the provision of the law which we think is not examined sufficiently in the doctrine and which contains many controversial issues. Also, the facts constituting the basis for request for cancellation of the judgment of court by third parties were discussed in the light of the decisions of the Court of Cassation and the views in the doctrine.

Key Words: Retrial, extraordinary legal remedy, Code of Civil Procedure Art. 376, Request For Cancellation of The Judgment of Court By Third Parties, Simulation

KISALTMALAR CETVELİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Cv.	: Cıvarı
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas
E.T.	: Erişim tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İctihadı Birleştirme Kararı
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflâs Kanunu
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: Madde
MİHDER	: Legal Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve devamı
Y.	: Yargıtay
yuk.	: Yukarıda

GİRİŞ

Yargılama faaliyetinin nihai amaçlarından biri de, taraflar arasında ortaya çıkan anlaşmazlığın maddi gerçeğe yeniden örtülecek şekilde çözümlenmesi ve bu gerçeğe uygun olarak hükmün kurulmasıdır. Bu noktada toplumun yargı erkinden beklentisi maddi gerçeği temsil eden bir hükmün kurulmasıdır, medeni usul hukukunun amacı da uyuşmazlık çözümlenirken usul kurallarının eksiksiz uygulanmasının sağlanması olmaktadır. Çünkü hükmün kesinleşmesiyle, taraflar arasındaki uyuşmazlığın tekrardan yargılamaya konu olmayacak biçimde çözümlenmiş olması gerekmektedir. Ancak uygulamada, kesinleşen bir karar maddi gerçeğe örtüşmeyebilmekte veya kesinleşmiş olan bir kararda önemli usul hataları yapılmış olabilmektedir. Bu durumda tekrardan yargılamaya konu olmayacak şekilde çözümlenmiş ve mahkeme tarafından verilmiş kesin hüküm karşısında ne yapılacaktır? Önemli usul hatalarının yapılmış olması veya kesinleşen bir kararın maddi gerçeğe uygun olmama ihtimali nedeniyle hukuk sistemimizde olağanüstü kanun yolu olarak yargılamanın iadesi müessesesi öngörülmüştür.

Yargılamanın iadesi, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 374. maddesinde de tanımlandığı üzere “kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilen” olağanüstü bir kanun yoludur. HMK’nın 374. maddesinde yargılamanın iadesi müessesesi tanımlanırken, 375. maddesinde ise yargılamanın iadesi müessesesinin olağanüstü bir kanun yolu olması ve bu kanun yolunun kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla on iki tane yargılamanın iadesi sebebi tahdidi olarak sayılmıştır. Çalışmamızın konusunu oluşturan 376. madde de ise, 375. maddede yer alan sebeplerden farklı olarak bir sebep daha öngörülmüştür. 376. maddeye göre davada taraf olmayan üçüncü kişiler, davanın taraflarının muvazaalı hareket ettiklerini ileri sürerek kesin hükmün iptalini isteyebilmektedirler¹.

Üçüncü kişilerce hükmün iptali talebi, HMK’nın 376. maddesinde “*Davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler.*” olarak açıklanmışken, Mülga 1086 sayılı HUMK’un 446. maddesinde “*Alacaklılar veya mahkûmunaleyh makamına kaim olanlar, borçluları veya makamına kaim oldukları kimseler aleyhinde sadır olan hükümler hakkında mahkûmunleh ile mahkûmunaleyh beyninde bilittifak kendilerine karşı vuku bulan hile sebebiyle iadei muhakeme talebinde bulunabilir.*” şeklinde yer almıştır. 6100 sayılı HMK ile 1086 sayılı HUMK kıyaslandığında yeni Kanunda üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi bakımından ifadelerin güncel hale getirilmesi dışında bir değişiklik yapılmamıştır.

Çalışmamızda genel olarak, “HMK m. 376 ile getirilen düzenlemenin amacının ne olduğu, madde metninde yer alan “hile” ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiği, hükmün iptali talebinin kimler tarafından hangi kararlara karşı istenebileceği, hangi mahkemeden talep edilebileceği, talebin mahkemece nasıl inceleneceği ve bu inceleme sonucunda mahkemenin vereceği kararın ne şekilde olması gerektiği” hususlarına cevap aranmıştır.

I. HMK m. 376 HÜKMÜNÜN AMACI

¹MUŞUL, Timuçin, Medenî Usûl Hukuku, 3. Bası, Ankara 2012, s. 591; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku, İstanbul 2018, s. 498.

A. Yargılamanın İadesi Müessesesinin Amacı

Üçüncü kişilerce hükmün iptalinin talep edilmesi müessesesinin amacını incelemeden önce “*Hukuk sistemimizde yargılamanın iadesine neden ihtiyaç duyulmuştur?*” sorusuna cevap vermek daha doğru olacaktır.

Her davanın amacı, taraflar arasındaki bir ihtilâfin karara bağlanması ve böylelikle uyuşmazlıkların nihai olarak ortadan kaldırılmasıdır. Maddi anlamda kesin hüküm ile de amaçlanan budur². Çünkü maddi anlamda kesin hüküm, ihtilafları sonsuza dek ortadan kaldıracak bir etkiye sahip olmazsa yargı kararlarının bağlayıcılığı ortadan kalkar ve yargılamalar hiç bitmeyecek şekilde devam edebilir³. İşte medeni yargılama hukukunun da bu noktada iyi bir denge sistemi kurması gerekmektedir. Çünkü kesin hüküm müessesesinin de mutlak olarak uygulanması adaletin gerçekleşmesine engel olabilir. Bu noktada medenî usûl hukukunun bir “*denge hukuku*”⁴ olmasının gereği olarak, hukuk sisteminin duyduğu ihtiyaçlar da gözetilerek, hukuk sistemimizde yargılamanın iadesi kurumu öngörülmüştür. Böylece maddi gerçek ile adli gerçeğin tam olarak örtüşmediği kesin kararlara karşı, kanunda öngörülen sebeplerle sınırlı olarak, olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilmektedir.

B. HMK m. 376’nın Diğer Yargılamanın İadesi Sebeplerinden Farkı ve HMK m. 376 Hükümünün Amacı

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 376. maddesinde yer alan “*üçüncü kişilerin hükmün iptali talebinde*” de, 375. maddede yer alan diğer yargılamanın iadesi sebepleri gibi amaç maddi gerçeğin bulunması ve yapılan yargılama hatalarının düzeltilmesidir. Ancak yine de aralarında bazı farklar bulunmaktadır.

Taraflardan birinin yerine geçenler (külli ve cüzi halef), kesin hüküm kendilerini etkilediği ölçüde, o tarafın halefi olarak, HMK m. 375’teki sebeplerden birine dayanarak, yargılamanın iadesi yoluna başvurabilir veya kendilerine karşı yargılamanın iadesi davası açılabilir⁵. Ancak HMK m. 376’da düzenlenen husus bu değildir. *HMK m. 376*’da hükmün taraflarının yargılamanın iadesini isteyemeyecekleri bir halde, tarafların halefleri ve alacaklıları bakımından ayrı bir yargılamanın iadesi sebebi kabul edilmiştir⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 375’te yer alan yargılamanın iadesi sebeplerine bakıldığında ise; a, b, c, 1 ve i bentlerinde ağır usuli hata ve eksikliklere

² BLOOMEYER, Arved, Kesin Hüküm Tesiri ve Sınırları, Çeviren: İrfan YAZMAN, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 25, Sayı: 3, 1968, s. 225; ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, MedenîUsûl Hukuku, Ankara 2018, s. 655.

³ BLOOMEYER, s. 231.

⁴ NAMLI, Mert, Türk ve Fransız Medenî Usûl Hukuku’nda Yargılamanın Yenilenmesi, İstanbul 2014, s. 23.

⁵ Y. HGK, 14.04.1993, E. 1993/2-40, K. 1993/165 “Dava kesinleşmiş bulunan boşanma kararının yargılamanın iadesi yoluyla iptali istemine ilişkindir. Taraflardan birinin külli veya cüzi halefleri, kesin hüküm kendilerine tesir ettiği ölçüde o tarafın halefi olarak ve olağanüstü bir yasa yolu olan HUMK 445 maddesinde yazılı sebeplerden birine dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilecekleri gibi, kendilerine karşı da yargılamanın yenilenmesi davası açılabilir. Bu husus HUMK 446. Maddesi gereğidir. O itibarla mahkemenin olayda yargılamanın yenilenmesi isteğine ilişkin davanın dinlenme olanağı bulunduğuna değinen direnmesi yerindedir.” (www.e-uyar.com, E.T. 07.06.2019).

⁶ ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, MedenîUsûl Hukuku, Ankara 2018, s. 637.

ilişkin nedenler; ç, d, e, f, g ve ğ bentlerinde dava malzemesine ilişkin yargılamanın iadesi sebepleri, h bendinde ise hileye ilişkin olan yargılamanın iadesi sebepleri tahdidi olarak sayılmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 375'in h bendi ile HMK m. 376 hükümlerinin konuları hile olsa da; "h" bendinde "Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması" denilerek, davanın taraflarından birisinin karşı tarafı zarara uğratmak için hile yoluna başvurması yargılamanın iadesi sebebi olarak öngörülmüştür.

Oysa, HMK'nın 376. maddesinde taraflar, dava dışı üçüncü kişiyi zarara uğratmak için hile yoluna başvurmaktadır. Yani iki hüküm arasında zarara uğrayan sühler bakımından bir fark bulunmaktadır. HMK'nın 376. maddesinin gerekçesinde ise bu husus şu şekilde yer almıştır: "Bu madde hükmü ile ...ilâmın taraflarının, üçüncü kişi aleyhine muvazaaları önlenmiş olmaktadır." Yani kanun koyucu tarafından, kesin hüküm karşısında taraf menfaatlerinin korunmasından ziyade üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır⁷.

C. Tasarrufun İptali Davası (İİK m. 277 vd.) ile Karşılaştırılması

Üçüncü kişilerce hükümün iptali talebi, amaç bakımından değerlendirildiğinde, İİK'da yer alan tasarrufun iptali davaları⁸ ile benzerlik göstermektedir. Bu husus Yargıtay kararlarında da şu şekilde yer almıştır; "... borçlunun alacaklısından mal kaçırma imkanı vardır. Gerek tasarrufun iptali davalarında, gerekse HUMK'un 446. maddesinde yargılamanın iadesi yoluna başvurmak suretiyle açılan davaların yasal düzenlemelerinin, aynı amaca yönelik olduğu kuşkusuzdur..."⁹. Görüldüğü üzere Yargıtay da amaç bakımından İİK m. 277 ve HMK m. 376 hükümlerini benzer görmektedir¹⁰.

Doktrinde ise, İİK m. 277 ve HMK m. 376 hükümlerinin uygulama alanı yönünden iki farklı görüş vardır. Birinci görüş; bir davada, davanın taraflarından birinin alacaklılarını zarara uğratacak bir hüküm elde etmek için davayı danışıklı yürütmeleri halinde, zarar gören alacaklının İİK m. 277 vd.'de düzenlenen iptal davasını açabileceğini savunmaktadır¹¹. Ancak doktrinde bu görüşü savunan Umar¹², bu durumda HMK m. 376'nın uygulama alanının son derece sınırlı kalacağını da kabul etmektedir.

⁷ BORAN GÜNEYSU, Nilüfer, Yargılamanın İadesi Sebebi Olarak Üçüncü Kişilerin Hükümün İptalini Talep Etmesi, MİHDER, Cilt: 12, Sayı 33, 2016, s. 24.

⁸ "Borçlunun alacaklısını zarara sokmak kastıyla malvarlığından çıkarmış olduğu mal ve hakların veya bunların yerine geçen değerlerin, tasarruftan zarar gören alacaklının alacağını elde etmesi amacıyla dava açarak tekrar borçlunun malvarlığına geçmesini sağlayan davadır." Bkz. UYAR, Talih, Tasarrufun İptali Davası ve Muvazaa, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 74 Sayı: 2016/2, s. 344.

⁹ Y. 17. HD, 13.11.2008, E. 2008/1908, K. 2008/5306 (www.e-uyar.com, E.T. 09.06.2019).

¹⁰ Y. 17. HD, 15.10.2014, E. 2014/9087, K. 2014/13394 "...Gerek tasarrufun iptali davalarında, gerekse 6100 sayılı HMK'nın 376. (1086 sayılı 446.) maddesinde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmak suretiyle açılan davaların yasal düzenlemelerinin, aynı amaca yönelik olduğu kuşkusuzdur. Bu durumda mahkemece tarafların delilleri toplanarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerektiği halde, yazılı olduğu biçimde davanın reddine karar verilmesi isabetli görülmemiştir." (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 10.06.2019).

¹¹ UMAR, Bilge, Türk Medenî Usûl Hukukunda İadei Muhakeme, İÜHFMD, Cilt: 29, Sayı: 1-2, 1963, s. 288.

¹² UMAR, İadei Muhakeme, s. 288.

Bizim de katıldığımız ikinci bir görüş ise, kesin hükmün tesirlerinin iptal davası yoluyla değil, ancak yargılamanın iadesi yoluyla ortadan kaldırılabileceğinden bahisle bunların uygulama alanının tamamen birbirinden farklı olduğunu ileri sürmektedir¹³. İİK’da yer alan “*tasarrufun iptali*” davalarını incelediğimizde, dava konusunu tasarruf işlemleri oluşturmaktadır¹⁴. Oysa çalışmamızın konusu olan *hükmün iptali davasının* konusunu –maddenin lafzından da anlayacağımız üzere– “*hükümler*” oluşturmaktadır. Yani tasarrufun iptali davasında üçüncü kişileri zarara sokan bir tasarruf işlemiyken, hükmün iptali talebinde üçüncü kişiler kesin hükümle zarara uğramaktadır. Örneğin, bir kimsenin hiçbir alacağının bulunmamasına rağmen, tarafların kendi aralarında anlaşmaları sonucu açılan bir davada, kesin hüküm elde etmek suretiyle alacaklı haline getirilerek, davalının alacaklılarını zarara uğratması mümkündür. Bu durumda ortada kesin bir hüküm olması sebebiyle, tasarrufun iptali davası açılmayacaktır. Bu durumda muvazaa ancak üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi ile bertaraf edilebilecektir.

Ayrıca, bir hükmün kendilerine karşı hileli olarak elde edildiğini ileri süren üçüncü kişilerin, hükmün bu tesirlerinden kurtulmak için İİK m. 277’de yer alan iptal davası yoluna başvurmaları durumunda, bir mahkeme tarafından verilen kesin hükmün ve bu kesin hükmün etkilerinin yine başka bir mahkeme tarafından ortadan kaldırılması oldukça sakıncalıdır. Her kararın kesinleşmesinden sonra doğru olmadığını iddiası ancak yargılamanın iadesi sebeplerinin mevcudiyeti ile sınırlandırılmıştır¹⁵. Bu nedenle kesin hükmün etkileri sadece olağanüstü kanun yoluna müracaat ile kaldırılabilir. Aksi takdirde mahkeme kararlarının ve kesin hükmün otoritesi kalmayacaktır¹⁶.

Ancak buna rağmen, Yargıtay’ın “tasarrufun iptali” ve” hükmün üçüncü kişilerce iptali” davalarının ayrımını iyi yapamayıp vermiş olduğu bazı hatalı kararları mevcuttur¹⁷. Özellikle anlaşmalı boşanma kararlarına karşı açılan davalarda bu husus göze çarpmaktadır. Yargıtay bu içtihatlarında hatalı olarak anlaşmalı boşanma kararlarına karşı tasarrufun iptali davası açılabilmesine karar vermiştir¹⁸.

Yargıtay’ın 2008 yılında verdiği bir karara konu olayda; eşler anlaşmalı boşanma hükümleri çerçevesinde boşanmışlar, bunun ardından boşanan kocanın alacaklısı, eşlerin muvazaalı şekilde boşandıkları gerekçesiyle eşler arasındaki anlaşmanın iptali talebiyle İİK m. 277 vd. çerçevesinde bir iptal davası açmıştır. İlk derece mahkemesi yerinde bir kararla, olayda bir hükmün mevcut olduğu, bunun ise

¹³ ARSLAN, Ramazan, *Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Ankara 1977, s. 126-127; ÜSTÜNDAĞ, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, İstanbul 2000, s.925-927.

¹⁴ UYAR, Talih, *Tasarrufun İptali Davaları (İİK. m. 277-284)*, İzmir 2017, s. 47.

¹⁵ BİLGE, Necip/ÖNEN, Ergun, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Bası, Ankara 1978, s. 710; KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, c. V, İstanbul 2001, s. 5171; ÜSTÜNDAĞ, s. 912; Y. HGK, 04.07.1970, E. 1/470, K. 392 “...Her kararın kesinleşmesinden sonra doğru olmadığı iddiası ancak iadei muhakeme sebeplerinin mevcudiyeti ile sınırlandırılmıştır.” (ÜSTÜNDAĞ, s. 927-928).

¹⁶ ÜSTÜNDAĞ, s. 927.

¹⁷ Y. 17. HD, 23.6.2008, E.2008/812 K. 2008/3427 “...Borçlu iki daire bir villasını boşandığı eşine boşanma davasında anlaşmalı şekilde devretmiştir. Boşanma davası 11.03.2005 tarihinde açılmış 21.03.2005 tarihinde anlaşmalı biçimde sonuçlandırılmıştır. Uygulamada tarafların anlaşmalı boşanmaları halinde eşe yapılan mal temliklerinin iptale tabi tasarruf gibi kabul edildiği bilinmektedir. Zira bu tür temliklerde mahkeme genellikle tarafların anlaşmalı biçimindeki iradelerini esas alarak hüküm kurmaktadır. Maddi olayların hukuki tavsifini hâkimin yapması gerekir.” (www.kazanci.com, E.T. 28.02.2020).

¹⁸ Y. 17. HD, 11.4.2013, E. 2012/7947, K. 2013/5210; Y. 17. HD, 05.11.2015, E. 2014/3106, K. 2015/11590 (www.kararara.com, E.T. 27.02.2020).

tasarrufun iptali davasına konu yapılamayacağı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Ancak kararın temyizi üzerine Yargıtay anlaşmalı boşanma protokolünün hükme geçirilmediği durumlarda, bu ilama dayanılarak alacaklılardan mal kaçırılması halinde tasarrufun iptali yoluna başvurulabileceğine hükmetmiştir¹⁹.

Alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla anlaşmalı boşanma ile eşe geçen malvarlığı değerine, alacaklıların tasarrufun iptali davası açarak hakkını talep etmesi mümkün değildir²⁰. Protokol metni ister hükme aynen geçirilmiş olsun, isterse hükme geçirilmeksizin sadece uygun bulunduğu belirtilmiş olsun, yapılan devrin mahkeme kararı neticesinde gerçekleştiğinden şüphe duymamak gerekir²¹. Bu nedenle anlaşmalı boşanma davasında hâkim tarafından hükme geçirilen anlaşmalı boşanma protokolü kapsamında gerçekleştirilen devirler, tasarrufun iptali davasına konu edilemez. Çünkü burada artık mahkeme kararı neticesinde gerçekleştirilen bir devir söz konusudur. Mahkeme hükmü ile tesis edilen bir devir işlemi için tasarrufun iptali davası açılması halinde kesin hükme karşı açılan tasarrufun iptali davasının reddedilmesi gerekmektedir. Alacaklı bu durumda yalnızca HMK m. 376 da yer alan hükmün iptalini talep ederek yargılamanın iadesi davasını açabilir.

II. HÜKMÜN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE İPTALİNDE HİLE UNSURU

Çalışmamızın konusunu oluşturan HMK m. 376 hükmünde; “Davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler.” denilerek hile unsurunun bulunması halinde üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep edebileceği düzenlenmiştir. Hile kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde²²; *birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen*, olarak tanımlanmışken Hukuk Muhakemeleri Kanunumuzda herhangi bir tanıma yer verilmemiştir.

¹⁹ Y. 17. HD, 13.11.2008, E. 2008/1908, K. 2008/5306“...Davacı taraf, davalı borçlu Selami'nin eşi İnci Nur Ç.'e boşanma protokolü ile 8 adet bağımsız bölümü (taşınmaz) devrettiğini, bu devir işleminin tarafların anlaşmalı boşanmaları sonucu mahkeme hükmüne bağlandığını açıklayarak, söz konusu tasarrufun iptalini dava etmiştir. Mahkemece, mahkeme hükümlerinin tasarrufun iptali davalarına konu edilemeyeceği düşüncesi ile dava reddedilmiştir. İlke olarak taraflar arasında bir anlaşmazlığı hükme bağlayan ilamlara karşı tasarrufun iptali davası açılmaz. Tarafların iradelerinin uygunluğu ile bir mahkeme hükmünün elde edilmesi halinde, nizalı bir yarıdan bahsedilemez. Bu gibi hallerde tarafların uygun iradesi hükmün oluşmasına yetmektedir. Alacaklısından mal kaçırmak amacıyla olabileen borçlu bu durumda amacına uygun bir mahkeme kararı elde edebilecektir. Somut olayda, davalı borçlu ile diğer davalı eşi, boşanma davasına esas olmak üzere bir protokol hazırlamış ve bunu mahkemeye sunmuşlardır. Davacı alacaklı, anılan protokol ile borçlu tarafından eşine devredilen 8 adet taşınmaz (bağımsız bölüm) hakkındaki tasarrufların iptalini istemiştir. Davacının asıl amacı, boşanmaya ilişkin mahkeme hükmünün iptali değil, taşınmaz devrine ilişkin tasarrufun iptalidir. Tasarrufun tarafları karı-kocadır. Boşanma davasında tarafların mal bölüşümü mahkeme tarafından belirlenmiş değildir. Tarafların mahkemeye anlaşma şeklinde bildirdikleri iradeleri ile mal paylaşımı belirlenmiştir. Bu gibi hallerde borçlunun alacaklısından mal kaçırabilme imkanı vardır. Gerek tasarrufun iptali davalarında, gerekse HUMK'nun 446. maddesinde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmak suretiyle açılan davaların yasal düzenlemelerinin, aynı amaca yönelik olduğu kuşkusuzdur. Bu durumda mahkemece tarafların delilleri toplanarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerektiği halde, yazılı olduğu biçimde davanın reddine karar verilmesi isabetli görülmemiştir.” (www.e-uyar.com, E.T. 09.06.2019).

²⁰ TUNCER KAZANCI, İdil, Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma İle Alacaklılarından Mal Kaçırılmalarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi Sorunu, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, 2015, s. 417.

²¹ TUNCER KAZANCI, s. 413.

²²<http://sozluk.gov.tr> (E.T. 05.07.2019).

Türk Borçlar Kanununda ise hile; irade bozuklukları bölümünün altında 36. maddede düzenlenmiştir. Maddede aldatan kişinin karşı taraf²³ veya üçüncü kişi²⁴ olmasına göre ayırım yapılmıştır. Borçlar hukukunda hile kavramını *Saban*²⁵, “karşı tarafı bir sözleşme yapmaya sevk etmek amacıyla bilinçli olarak hatalı tasavvur yaratmak veya mevcut tasavvuru susmak suretiyle devamını sağlaması” olarak tanımlayıp; aldatıcı davranış, illiyet bağı, geçerli bir sözleşmenin varlığı ve hile yapma amacı olarak dört unsurunun²⁶ olduğunu belirtirken; *Oğuzman/Öz*²⁷ ise hileyi; “bir kimsenin davranışıyla başka bir kişiyi irade beyanında bulunmaya yöneltmek için o kişide yanıltıcı bir fikrin doğumuna, kabulüne ya da devamına sebebiyet verilmesi” olarak tanımlamıştır.

Türk Borçlar Kanunu kapsamında yapılan hile tanımları ve açıklamaları, HMK m. 376’da yer alan hile kavramından oldukça farklıdır. Bu nedenle HMK m. 376’da yer alan hile kavramının, TBK’da yer alan muvazaa kavramına daha yakın olduğu söylenebilir²⁸. Borçlar Hukukunda muvazaa; tarafların, üçüncü kişileri aldatmak amacı ile kendi gerçek iradelerine uymayan ve aralarında hüküm ve sonuç meydana getirmeyen bir görünüş yaratmak hususunda anlaşmaları olarak tanımlanmaktadır²⁹.

Bu tanımdan hareketle, davanın taraflarının birbiriyle anlaşmak suretiyle, mahkemeyi yanlış yola sevk edip maddi gerçeğe uymayan bir karar vermesini sağlayarak üçüncü kişileri aldatmaktadırlar. Zaten, HMK’nın 376. maddesinin gerekçesinde “...böylece ilamın taraflarının, üçüncü kişiler aleyhine muvazaaları önlenmiş olmaktadır.” denilerek muvazaa kavramına vurgu yapılmıştır. Yine de kanun koyucunun, hükmün üçüncü kişiler tarafından iptali talebinde hile kavramının, borçlar hukukundaki hileden daha geniş ve muvazaayı içine alan bir kavram niteliğinde olmasını amaçladığını söyleyebiliriz.

*Namlı*³⁰; kanun koyucunun HMK m. 376’da hileyi tanımlamaktan özel olarak kaçınarak, buna göre hükmü etkileyen ve yargıyı yanılgıya götüren tüm olayların, özelliklerine göre hâkim tarafından “hile” olarak değerlendirilebileceğini, bu hususun Yargıtay içtihatlarında³¹ da yer aldığını belirtmektedir.

Tüm bu hususları birlikte değerlendirdiğimizde; HMK m. 376’da yer alan hile unsuru, kesin hüküm etkisi ile üçüncü kişileri zarara uğratmak isteyen tarafların bu amaç uğruna yaptıkları her türlü davranışı kapsamaktadır. HMK m. 376 kapsamında

²³ TBK 36/1; Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, yanılması esaslı olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir.

²⁴ TBK 36/2; Üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde, sözleşmeyle bağlı değildir.

²⁵ SABAN, Nihal, Bir Analiz: Türk Hukukunda Hile Kavramının Unsurları, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 31, 2006, s. 60.

²⁶ YILDIRIM, Mustafa, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Ankara 2002, s.95’den aktaran SABAN, s. 60.

²⁷ OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, İstanbul 2018, s. 111.

²⁸ BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi, s. 41.

²⁹ GÜNAY, Merve, Roma Hukukundan Günümüze Muvazaa Kavramı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 45.

³⁰ NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 355.

³¹ Y. HGK, 19.03.2003, E. 2003/6-169, K. 2003/183 “...Burada sözü edilen hilenin geniş anlamda anlaşılması, hükme etkili olan pek çok eylem ve hareketin hile şeklinde nitelendirilmesi ve olayların gelişimine göre ne gibi hallerin hile oluşturacağını hâkim tarafından takdiri gerekir.” (www.kazanci.com E.T. 10.06.2019).

hileli davranışlara örnek olarak; davalının davaya katılmaması, davalının davayı kabulü, delillerin sunulmaması, duruşmalara katılmama, davaya süresinde cevap vermeme, kanun yollarına başvurmama gibi hareketler hileli davranış kapsamında gösterilebilir³². Kaldı ki Yüksek Mahkeme de yargılamanın iadesi davasına bakan hâkimin hileli davranışın belirlenmesinde geniş bir takdir hakkı olduğunu belirtmiştir³³.

III. HÜKMÜN İPTALİNİN TALEP EDİLEBİLECEĞİ KARARLAR

Hukuk Muhakemeleri Kanunumuz, üçüncü kişilerin iptalini talep edebileceği kararlar için ayrıca bir düzenleme öngörmemiştir. Bu nedenle “üçüncü kişilerce hükmün iptali hangi kararlara karşı istenebilir?” ile “yargılamanın iadesi yoluna hangi kararlara karşı başvurulabilir?” sorularına vereceğimiz cevaplar aynıdır³⁴.

Yargılamanın iadesi kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilir³⁵ (HMK m. 374). Kesin olarak verilen veyakesinleşmiş olan hükümlerden kastedilen maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden kararlardır³⁶. Zira, kesin hüküm ikiye ayrılmaktadır. Bunlar maddi anlamda kesin hüküm ve şekli anlamda³⁷ kesin hükümdür. Ancak sadece maddi anlamda kesin hüküm adli gerçeği temsil etmektedir³⁸. Bu nedenle HMK'nın 374. maddesinde yer alan “kesinleşmiş mahkeme hükümleri” ifadesi ile maddi anlamda kesin hüküm kastedilmektedir.

Mehaz Neuchâtel Kanunu, yargılamanın iadesinin istenemeyeceği halleri düzenlemiştir. Postacıoğlu³⁹ bu halleri şu şekilde saymaktadır;

- 1-) İadei muhakeme yolu ile bir defa cerhi talep edilmiş olan hükme,
- 2-) İadei muhakeme talebini karara bağlayan hükme,
- 3-) İadei muhakeme talebinin kabulü ile ihtilafın esası hakkında yeniden tesis edilen hükme karşı yargılamanın iadesi yolu kapalıdır.

Yargıtay, aleyhinde yargılamanın iadesi talep edilecek kararın henüz kesin hüküm niteliği kazanmaması durumunda yargılamanın iadesi talebinin reddedilmesi

³² BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi, s. 43.

³³ Y. 2. HD, 19.07.2007, E. 2007/11640, K. 2007/11596 (www.kazanci.com, E.T. 01.03.2020)

³⁴ BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi, s. 30.

³⁵ “Katiyen verilen veya katiyet iktisap etmiş olan kararlar hakkında aşağıdaki sebeplere binaen iadei muhakeme talep edilebilir.” (HUMK m. 445).

³⁶ UMAR, İadei Muhakeme, s. 265; ARSLAN, s. 70; KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 5170; ÜSTÜNDAĞ, s. 910; MUŞUL, s. 552; BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi, s. 24; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 99-100; KARSLI, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2011, s. 701; ÖZEKES, Muhammet, PekcanitezUsülMedeniUsül Hukuku, İstanbul 2017, s. 2325.

³⁷ “Bir hükme karşı başvurulabilecek kanun yolunun bulunmaması ile hüküm şekli anlamda kesinleşir. Bir hükme karşı başvurulabilecek kanun yolunun bulunmaması, iki şekilde karşımıza çıkar. Birinci ihtimalde, ilk derece mahkemesince verilen karara karşı kanun yoluna başvurma imkanı yoktur ve bu nedenle hüküm verildiği anda şekli bakımdan kesin hüküm oluşturur. İkincisi ise, ilk derece mahkemesinde verilen hükme karşı kanun yoluna başvurulmuştur, fakat bu başvuru üzerine verilen karardan sonra başvurulacak başka bir kanun yolu kalmaz ve hüküm kesinleşir. Yani şekli anlamda kesin hüküm, hükmün olağan kanun yollarına başvurularak değiştirilememesi ve gelecek için uyumsuzluğun son bulmasını amaçlar.” Bkz. PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 437.

³⁸ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 436.

³⁹ POSTACIOĞLU, İlhan, MedeniUsül Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s. 781.

gerektiğini belirtmektedir⁴⁰. Ancak *Kuru*; bir hüküm kesinleşmedikçe ona karşı yargılamanın iadesi yoluna gidilemeyeceği ancak buna rağmen gidilmişse, mahkemenin yargılamanın iadesi talebini reddetmeyip, bekletici sorun yapılarak, hükmün kesinleşmesinin beklenmesinin uygun olacağı görüşündedir⁴¹.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Türk Hukuku'nda üçüncü kişilerce hükmün iptali talebi ile yargılamanın iadesi arasında kararlar bakımından bir ayırım yapılmamaktadır⁴². Bu nedenle çalışmamızda sadece yargılamanın iadesinin istenebileceği kararlara kısaca değinilecektir.

A. İlk Derece Mahkemelerinin Verdikleri Eda⁴³, Tespit⁴⁴ ve İnşai Hükümleri⁴⁵

Burada eda hükümleri ile tespit hükümleri maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmekle birlikte, üçüncü kişilerce iptali talep edilebilecek hükümlerdendir⁴⁶. Ancak, İnşai davaların reddine ilişkin kararların maddi anlamda kesin hüküm teşkil edeceği hususunda ise herhangi bir tartışma bulunmasa da, inşai hakka dayanılarak mevcut olan bir hukuki durumdeğiştirilmesi, kaldırılması veya yeni bir hukuki durumun yaratılmasına yönelik olan inşai davaların kabul edilmesi halinde verilen inşaihükümlerin maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip etmeyeceği hususu tartışmalıdır⁴⁷. Eskiden inşai hükümlerin sadece inşai etkiye sahip olacağı, bunların maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceği yönünde yorum yapılırken, bugün çoğunlukta olan görüş, inşai etki ile maddi anlamda kesin hüküm etkisini birbirinden ayırmakta ve inşai hükümlerin hem inşaietkiye sahip olduklarını, hem de maddi anlamda kesin hüküm teşkil ettiklerini kabul etmektedir⁴⁸. Bu nedenle inşai hükümlerin de maddi anlamda kesin hüküm etkisiyle donatıldığını ve bu hükümler hakkında yargılamanın iadesi yoluna başvurulabileceğini söylemek mümkündür.

Bu konuda tartışmalı olan hususlardan biri usul hukuku hükümlerine göre, mahkemenin anlaşmalı boşanma davası sonucunda verdiği kararın maddi anlamda

⁴⁰ Y. 9. HD, 13.03.2002, E. 2002/5091, K. 2002/4083 "...davaya konu olan işte aleyhine yargılamanın iadesi istenilen karar kesinlik kazanmamıştır. Karar 18.1.2002 tarihinde tebliğe çıkarılmış olup bu sebeple reddi gerekirken işin esasına girilerek yargılamanın iadesi 24.8.2000 tarihinde yapılmıştır. Bu durumda istemin bu sebeple reddi gerekirken işin esasına girilerek yargılamanın iadesi isteğinin kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." (ARSLAN, s. 50).

⁴¹ KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 5169.

⁴² ARSLAN, s. 60.

⁴³ Edâ hükümlerinin maddi anlamda kesin hüküm teşkil edeceklerine dair herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla edâ hükümlerinin maddi anlamda kesinleşmesini müteakiben, bu hükümlere karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 101.

⁴⁴ Tespit dâvaları, bir hukuki ilişkinin mevcudiyetinin (müspet tespit dâvası) veya yokluğunun (menfi tespit dâvası) tespit edilmesine yönelik dâvalar olup, bu dâvaların sonucunda verilen hükümler "tespit hükümleri" olarak adlandırılmaktadır. Gerek müspet gerek de menfi tespit hükümleri maddi anlamda kesin hüküm teşkil edebilecekler, böylelikle de bu hükümler hakkında da yargılamanın yenilenmesine başvurulabilecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 102.

⁴⁵ İnşai dava, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edildiği davalardır (HMK m. 108/1).

⁴⁶ KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 5093; Namlı, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 101-102.

⁴⁷ Tartışmalar için bkz. AKKAN, Mine, Medenî Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükmün Delil Niteliği, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, Özel Sayı, Cilt: 11, 2009, s. 51 vd.

⁴⁸ NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 103; Y. 1. HD, 19.10.2005, E. 2005/8457, K. 2005/11297 (www.hukukturk.com, E.T. 28.02.2020).

kesin hüküm oluşturup oluşturmadığıdır. Anlaşmalı boşanma müessesesi TMK'nın 166. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiş ve bu hükme göre anlaşmalı boşanmaya karar verilebilmesi için aranan koşullardan biri, taraflarca mahkemeye sunulan protokolün hâkim tarafından uygun bulunması olarak belirlenmiştir. Ayrıca, madde hükmü gereğince boşanmaya karar verilirken, anlaşmadaki hükümler de karara geçirilmektedir. Yani anlaşmalı boşanma kararı verilirken; protokol, hâkim tarafından onaylanıp, hükme alınır ve hüküm protokolde yer alan hususlarla birlikte bütünüyle kesinleşir⁴⁹. Bu nedenle anlaşmalı boşanma davaları sonucunda verilen kararların maddi anlamda kesin hüküm oluşturduğu ve hükümün üçüncü kişilerce iptalinin istenebileceği konusunda şüphe duyulmamalıdır⁵⁰.

B. Davaya Son Veren Taraf İşlemleri (Ferat, Kabul ve Sulh)

Davaya tarafların son vermeleri halinde, üçüncü kişilerce hükümün iptali talep edilebilecek midir? Bu durumda, dava her ne kadar ferat, kabul veya sulh ile doğrudan sona erecek olsa da, hâkim, bu işlemlerin tespitine yönelik şekli bir karar verecek ve dava ferat, kabul veya sulh ile kendiliğinden son bulmayacaktır⁵¹. Ancak ferat, kabul veya sulh talebini esas almak suretiyle mahkemenin vereceği hükümün kesinleşmesi ile son bulacaktır. Örneğin, sulh durumunda hâkim, “*esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına*” veya “*sulh sebebiyle hüküm verilmesine yer olmadığına*” karar verecektir. Bu nedenle kesin hüküm oluşturan bu kararlara karşı yargılamanın iadesi sebeplerinin gerçekleşmesi hâlinde, yargılamanın iadesi yoluna başvurulması mümkün olmaktadır⁵².

Hukuk Muhakemeleri Kanununa yeni bir dava çeşidi olarak getirilen belirsiz alacak davasında, kabul ve ferat halinde nasıl hüküm kurulacağını ve hükme karşı yargılamanın iadesinin talep edilip edilemeyeceğini ayrıca incelemek gerekirse; belirsiz alacak davasından ferat ile ilgili olarak, doktrinde Simil⁵³; davalının, davacının dava dilekçesinde gösterdiği geçici değeri de kabul edebileceğini, davalının geçici talebi kabul etmesi halinde, davanın sadece kabul edilen kısım bakımından kabul ile sonuçlanacağını, kabul edilmeyen kısım hakkında yargılamaya devam edileceğini ifade etmiştir. Buna göre mahkeme, davalının kabul ettiği kısmı esas almak suretiyle bir karar hüküm kuracaktır⁵⁴. Mahkemenin kabul beyanı üzerine vereceği kararın da kesin hüküm oluşturması nedeniyle, bu karara karşı yargılamanın iadesi yoluna gidilebilecektir.

Bunun yanı sıra, eğer davalı, geçici değerinin tamamından fazla bir değeri kabul edecekse, kabul beyanında bulunurken mutlaka belirli bir miktar belirtmesi

⁴⁹ SEÇER, Öz, Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 2, 2016, s. 279.

⁵⁰ GÜNEŞLİOĞLU, Filiz, Boşanma Ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 73.

⁵¹ KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 3704; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI s. 555; YILMAZ, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. III, Ankara 2017, s. 3032; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 117; Aksi yönde görüşler için bkz. TANRIVER, Süha, Medenî Usûl Hukuku, C. I, Ankara 2018 s. 1016; BORAN GÜNEYSU, Nilüfer, Medenî Usûl Hukukunda Karar, Ankara 2014, s. 141.

⁵² KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 3704; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 118; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI s. 555; YILMAZ, HMK Şerhi, s. 3032.

⁵³ SİMİL, Cemil, Belirsiz Alacak Davası, İstanbul 2013, s. 266-267.

⁵⁴ Y. 12. HD, 02.05.2019, E. 6554, K. 7495 (www.e-uyar.com, E.T. 01.03.2020).

gerekecektir⁵⁵. Aksi takdirde davalının, belirsiz alacak davasında, talep sonucu kesin olarak belirlenmeden, tüm talep sonucunu kabul ediyorum demesi, sonuç doğurmayacak ve mahkeme bu beyana bağlı olarak hüküm kuramayacaktır⁵⁶.

Davacının geçici talebini henüz artırmadan davadan feragat etmesi durumunda ise, mahkeme feragat nedeniyle davanın reddine karar verecek⁵⁷ ve verilen hüküm alacağın tümü hakkında kesin hüküm doğuracaktır⁵⁸. Buna bağlı olarak, hükme karşı yargılamanın iadesi yoluna başvurulması halinde yargılamanın iadesi talebinin alacağın tamamı için değerlendirilmesi gerekecektir.

C. Geçici Hukuki Koruma Kararları

Geçici hukuki koruma kararlarına karşı yargılamanın iadesi yoluna başvurulup başvurulamayacağı konusunda HMK'da özel bir hüküm mevcut değildir. Ancak geçici hukuki koruma kararlarının maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip etmediğine baktığımızda; gerek doktrinde⁵⁹ gerekse de Yargıtay içtihatlarında⁶⁰ geçici hukuki koruma kararlarının maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediği görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak, geçici hukuki koruma kararlarının, kesin hukuki korumanın sonucuna kadar var olan tehlikeyi ortadan kaldırmayı amaçlaması gösterilebilir.⁶¹ Bu nedenle, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen ihtiyati tedbir, delil tespiti ve ihtiyati haciz kararlarına karşı yargılamanın iadesi talep edilemeyecektir.

D. Çekişmesiz Yargı Kararları

Çekişmesiz yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm oluşturmaz (HMK m. 388). Maddi anlamda kesin hüküm oluşturmadığından yargılamanın iadesi de istenemez⁶². Ancak ilgililer, aynı konu hakkında yeniden talepte bulunabilirler⁶³.

E. İcra Mahkemesi Kararları

İcra mahkemelerinin maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen kararlarına karşı yargılamanın iadesi yoluna başvurmak mümkün değildir⁶⁴. İcra mahkemelerinin

⁵⁵ SİMİL, s. 267.

⁵⁶ SİMİL, s. 268.

⁵⁷ Y. 14. HD, 03.07.2012, E. 2012/8290, K. 2012/9175 (YILMAZ, HMK Şerhi, s.3032)

⁵⁸ Geçici talep sonucunun arttırılmaması ve mahkemece davanın reddi kararı verilmesi durumunda alacağın tümü hakkında kesin hüküm oluşacağı hakkında bkz. PEKCANITEZ, Hakan, Belirsiz Alacak Davası (HMK m. 107), Ankara 2011, s. 66.

⁵⁹ BİLGE/ÖNEN, s. 36; POSTACIOĞLU, s. 488; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 125; MİSTAÇOĞLU, Yasemin, Medeni Yargılama Hukuku'nda İhtiyati Tedbir Yargılaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 14.

⁶⁰ Y. İBHGK. 21.02.2014, E. 2013/1, K. 2014/1 (28975 Sayı, 17.04.2014 tarihli Resmi Gazete).

⁶¹ MİSTAÇOĞLU, s. 14.

⁶² Y. HGK, 15.06.2011, E. 2011/20-226, K. 2011/412 "...Yargılamanın yenilenmesi, sadece kesinleşmiş olan esasa ilişkin son kararlara karşı başvurulabilecek bir kanun yoludur. Maddi anlamda kesin hüküm gücü bulunmayan kararlara karşı -örneğin çekişmesiz yargıda verilen son kararlar-yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz." (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 29.02.2020).

⁶³ Y. 7. HD, 17.10.2012, E. 2007/4652, K. 2007/7149 "...Çekişmesiz yargı işlerinde tekrardan talepte bulunabileceği gibi bir iptal davası da açılabilir. Hasımsız açılan çekişmesiz yargıya tabi olan davalarda verilen kararlar kesin hüküm teşkil etmediği gibi bu kararlar açılacak bir iptal davası sonucunda değiştirilebilir." (YILMAZ, Zekeriya, MedeniUsûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 2013, s. 58).

⁶⁴ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 637; Y. 12. HD, 19.11.2019, E. 2019/12690, K. 2019/16729 "...İcra mahkemesince verilen kararlar (istihkak davalarında verilen kararlar ile ihalenin feshi isteminin reddi kararları hariç), kural olarak maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, bu kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. HMK'nun 375.

verdiği kararlar arasında bunun iki istisnası vardır. Bunlardan birincisi ihalenin feshi talebinin reddine ilişkin kararlardır. Maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesi nedeniyle, bu kararlara karşı yargılamanın iadesi talebinde bulunulabilecektir⁶⁵. Buna karşılık ihalenin feshi talebinin kabulü kararı, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden bu kararlara karşı yargılamanın iadesi yoluna başvurulması söz konusu olmayacaktır. İkinci istisna ise, istihkak davaları sonucunda verilen kararlara, maddi anlamda kesin hüküm etkisi tanınmasının sonucudur. Maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden bu kararlara karşı da yargılamanın iadesinin talep edilmesi mümkündür⁶⁶(İİK m. 97).

F. Bölge Adliye Mahkemesi Kararları

Bölge adliye mahkemesinin istinaf incelemesi sonucunda verebileceği kararları istinaf başvurusunun haklı ve haksız olmasına göre ikiye ayırarak incelemekte fayda vardır⁶⁷. İstinaf başvurusunun haksız olması durumunda; bölge adliye mahkemesi tarafından, başvuru henüz ön inceleme aşamasında usule aykırı bulunup reddedilebileceği gibi, yapılan asıl incelemede, ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun olması durumunda, istinaf başvurusunun esastan reddine de karar verilebilir.

İstinaf başvurusunun haklı olması ve kabulü halinde ise bölge adliye mahkemesi tarafından; ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak gönderme kararı verilmesi, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın kısmen ya da tamamen kabulü kararı verilmesi, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın reddine karar verilmesi olarak üçe ayrılmaktadır. Yani bölge adliye mahkemesi, istinaf başvurusunu kabul etmesi halinde ilk derece mahkemesinin yerine geçerek, uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar verebilmektedir.

İstinaf talebinin haklı bulunması üzerine, bölge adliye mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesi kararı kaldırılarak uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar verilmişse, bu bölge adliye mahkemesi kararına karşı yargılamanın iadesinin talep edilebileceği konusunda bir şüphe yoktur⁶⁸.

Burada asıl incelenmesi gereken husus, bölge adliye mahkemesinin bu kapsamda kalmayan diğer kararlarına karşı da yargılamanın iadesinin talep edilip edilemeyeceğidir. Bölge adliye mahkemesi, istinaf başvurusunu ön inceleme aşamasında reddetmiş, dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermiş

maddesine göre yargılamanın iadesi istenebilecek kararlar, aynı Kanun'un 303. maddesi anlamında kesin hüküm niteliği taşıyanlardır.” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 29.02.2019).

⁶⁵ARSLAN, s. 66 vd.; KURU,Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 5048;. KARSLI, s. 834.

⁶⁶ ARSLAN, s. 67; “İstihkak davası sonucunda verilen kararın maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesinin gerekçesi şudur; İstihkak davaları teknik anlamda bir davadır. İcra Mahkemesi, her türlü delili tıpkı bir genel mahkeme gibi serbestçe değerlendirerek kararını verir. Gerekiirse tanık dinler, keşif yapar, bilirkişi incelemesi yaptırır. Bu davalarda hâkim, takip hukukunun dar kalıpları içinde hareket etmez. Bu nedenle, İcra mahkemesinin nu davalar sonucu verdiği kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder.” (UYAR Talih, Menfi Tespit Davalarında Takibin Durdurulması İçin Borçlu Tarafından Yatırılan Teminatın İşlevi, TBB Dergisi, Sayı 136, 2008, s. 397).

⁶⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 477; ATAY COŞKUN, Ayşegül, İstinaf Yargılaması, TBB Dergisi, Sayı 135, 2018, s. 300-301; TAŞPOLAT TUĞSAVUL, Melis, İstinaf İncelemesi Sonunda Verilebilecek Kararlar, TBB Dergisi, Sayı 134, 2018, s. 349.

⁶⁸ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 656; UYMA BULUT, Berfin, Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay Kararlarına Karşı Yargılamanın Yenilenmesi, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 83, Sayı: 3, 2018, s. 133.

veya istinaf başvurusunu esastan reddetmişse, bu kararlara karşı yargılamanın iadesini talep etmek mümkün müdür?

Doktrinde bir görüş, istinaf başvurusunun usulden reddi, ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılarak dosyanın mahkemesine geri gönderilmesi ya da istinaf başvurusunun reddi kararlarının usule ilişkin nihai karar olduğunu, usule ilişkin nihai kararlarında ilgili olduğu konuda kesinlik arz ettiği ve bu nedenle yargılamanın iadesinin mümkün olduğu yönündedir⁶⁹.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüş ise, bölge adliye mahkemesi tarafından verilecek istinaf başvurusunun usulden reddi, ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılarak dosyanın mahkemesine geri gönderilmesi ya da istinaf başvurusunun reddi kararları her ne kadar teknik anlamda bir bozma veya onama kararı teşkil etmese de, bu kararlar ilk derece mahkemesi kararlarına karşı bozma ve onama anlamına gelmektedir. Bu nedenle, temyiz mahkemesi tarafından verilen onama, bozma veya düzelterek onamaya ilişkin kararlara karşı yargılamanın iadesi yolunu kapatan 1942 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının⁷⁰ uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar verilmeyen bu bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı da uygulanması gerekmektedir⁷¹.

G. Temyiz Mahkemesi Kararları

Yargıtay'ın temyiz kanun yoluna başvuru sonucunda verebileceği kararlar kural olarak bozma, onama ya da istisnaen de olsa düzelterek onama şeklindedir. Yargıtay, ilk derece ve istinaf gibi bir tahkikat yürütmemekle birlikte kural olarak uyuşmazlığın esası hakkında karar vermeden dosya üzerinden inceleme yaparak temyiz başvurusuna ilişkin bir karar verir⁷².

Yargıtay bozma, onama ve düzelterek onama kararları için yargılamanın iadesi yoluna başvurulup başvurulamayacağını, 1942 tarihli içtihadı birleştirme kararında tartışmış ve bu kararlara karşı yargılamanın iadesine başvurulamayacağı kabul edilmiştir⁷³.

IV. HÜKMÜN İPTALİNİ TALEP EDEBİLECEK KİŞİLER

⁶⁹ UYMA BULUT, s. 134.

⁷⁰ Bkz. aş. III, G, dn. 68 cv.

⁷¹ NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 167-168.

⁷² UYMA BULUT, s. 139.

⁷³Y. İBK, 25.11.1942, E. 1942/41, K. 1942/23 "...Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun iadei muhakemeye mütedair faslındaki maddeleri metin ve ruhundan mezkûr fasılda ancak davanın esası hakkındaki kararların yeniden muhakeme yapılmak suretiyle iptal veya tadil edilebilmesi bahis mevzuu olduğu yoksa Temyiz Mahkemesince esasa müteallik bir hükmün tetkiki neticesinde verilen tasdik, nakız yahut temyiz istidasının reddi gibi kararların bu mevzu haricinde kaldığı açıkça anlaşılmakta olup temyiz yoluyla verilen o gibi mukarreta karşı yalnız tashihi karar usûlü vaz ve kabul edilmiş bulunmasına ve esası halletmeyen Temyiz mukarreratına karşı muhakemenin iadei istenilmek için emsali muhakeme usûllerinde mevcut olmayan bu hususa dair kanunda bir sarahat bulunmak lazım gelip mezkûrusûl kanunu ise aslın hilafı olan bir sarahatı ihtiva etmemesine ve esas hakkındaki hükümlere mahsus olan bir yolun temyizen tetkiki neticesinde verilen mukarreta karşı kıyas yoluyla kabul ve tatbiki cihetine gidilemeyeceğine ve içtihadın tevhidî müzakeresine mevzu teşkil eden hadiselerle benzer hallerde zarar görenler Temyiz Mahkemesinden eski hale getirme talebinde bulunmak yahut Temyiz kararına mesnet teşkil eden vesikada yapılan sahtelikten dolayı suçlu olan kimselerle suç ortakları aleyhine tazminat davası açmak hususlarında muhtar bulunmalarına göre o gibi kararlara karşı Temyiz Mahkemesinden iadei muhakeme istenemeyeceği oyların üçte ikisini geçen çoğunluğu ile karar altına alındı." (26.01.1943 tarihli Resmi Gazete, www.resmigazete.gov.tr, E.T. 10.06.2019).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 376'yı diğer yargılamanın iadesi sebeplerinden ayıran, bu kısımda anlatacağımız yargılamanın iadesini talep edecek sùjelerdir. HMK m. 376'da kanun koyucu, hükmün iptalini talep edebilecek kişileri iki gruba ayırmıştır. Bunlardan birincisi “*davanın taraflarından birisinin alacaklıları*” ikincisi ise “*aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler*”; bu iki gruptan birinde yer alan kişiler hükmün iptalini talep edebileceklerdir. Buna karşılık mehz Eski Neuchâtel ve Yeni Neuchâtel kanunlarında böyle bir sınırlama yapılmamış hükmün ileri sürülebileceği tüm kişiler için bu yol açık tutulmuştur. Yargıtay da verdiği kararlarda kanun hükmünü geniş yorumlayarak, hükmün iki tarafının anlaşması ile elde edilen kararlara karşı, hukuki durumu etkilenen tüm üçüncü kişilerin yargılamanın iadesi yoluna başvurabileceğini belirtmektedir⁷⁴.

Yargıtay'ın genişletici yorumuna örnek olarak 9. Hukuk Dairesinin 1990/5424 E. - 1990/6065 K. sayılı kararı⁷⁵ örnek olarak gösterilebilir. Karara konu olayda; bir sendika şubesinin genel kurulunda, şube yöneticileri seçilmiş, ancak seçimden sonra bazı sendika üyeleri, sendika genel merkeziyle anlaşarak yani hile kullanmak suretiyle, İş Mahkemesinden sendika genel merkezini hasım göstererek yapılan genel seçimlerin ve genel kurulun iptalini istemişlerdir, dava sonunda davanın kabulüne karar verilmiş ve hükümlerle birlikte -hakları zarar görmüş olan- daha önce seçilmiş yöneticiler, yargılamanın iadesi yoluna başvurarak, hükmün iptalini talep etmişlerdir. Yargıtay ise İş Mahkemesi tarafından verilen hükmün, yargılamanın iadesini talep eden üçüncü kişilerin hukukunu etkilemesi nedeniyle HUMK m. 446 (HMK m. 376) hükmünden yararlanabileceğine karar vermiştir⁷⁶.

Doktrinde⁷⁷ de ağırlıklı görüş mehz Neuchatel Kanununda yer alan düzenlemenin daha uygun olduğu, hükümlerle birlikte davanın taraflarının anlaşması

⁷⁴ Y. 19. HD, 11.12.2003, E. 2003/6106, K. 2003/12507 “Bir hükmün iptalini, taraf olmayan üçüncü kişi, HUMK 446. Maddesine göre alacaklı ile borçlunun anlaşarak hile ile aleyhe hüküm verilmesini sağladıklarını ileri sürerek iade-i muhakeme yoluyla isteyebilir. Hükümden zarar gören üçüncü kişi kendisine ayrılması gereken payın azaltılması amacıyla dava açılıp karar alındığını iade-i muhakeme davası konusu yapabilir.” (<https://www.hukuki.net/ictihat>, E.T. 23.06.2019).

⁷⁵Y. 9. HD, 18.05.1990, E. 1990/5424 K. 1990/6065 “Davacılar, 7.10.1989 tarihinde yapılan P...-İş Sendikası Yarımca Şubesi Olağan Genel Kurul toplantısında şube yöneticiliklerine seçildikleri halde, bazı sendika üyelerinin genel kurulda seçilmiş bulunan başkan ve yöneticilerini zararlandırmak amacıyla hile ve huda kullanmak suretiyle sendika genel merkeziyle anlaşarak, muvazaalı şekilde, kendilerinden habersiz olarak sadece sendika genel merkezini hasım göstermek suretiyle Yarımca Şubesi Genel Kurulu'na oluşturmak üzere yapılan delege seçimlerini ve delegelik sıfatlarının iptali ve yasa dışı oluşturulan delegelere dayanılarak yapılan Yarımca Şubesi Genel Kurulu'nun iptali istemiyle İstanbul Üçüncü İş Mahkemesi'ne açmış oldukları dava sonunda, davanın kabulüne karar verilmiş olduğunu, bu kararın kendilerinin hukukunu etkilediğini bildirerek, söz konusu kararın iade-i muhakeme yoluyla ortadan kaldırılmasına ve davanın reddine karar verilmesini istemişlerdir.(...) öncelikle belirtmek gerekir ki, iade-i muhakemenin konusunu teşkil eden davada davacılar taraf değillerse de, o davada verilen karar, davacıların hukukunu etkileyeceği cihetle HUMK.nun 446. Maddesi uyarınca iade-i muhakeme isteğinde bulunmaya hakları vardır.”(<https://www.hukuki.net/ictihat>,E.T. 23.06.2019).

⁷⁶ Yargıtay'ın genişletici yorumuna örnek olarak; Y. 2. HD, 28.06.1977, 5178/5315 “ ... bir ilamın tarafları başkalarını zararlandırmak amacı ile hareket ederlerse, alınmış olan ilam hakkında üçüncü kişiler, yargılamanın iadesi yoluna başvurabilirler. Olayda davalı kadın gerçekte boşanmış iken aylığına hak kazanmak için ölmüş kocasının mirasçıları ile anlaşarak boşanma ilamını hükümsüz hale getiren iptal kararını almayı başarmış ise bu davranışı yüzünden Emekli Sandığı aylık ödemek zorunda kalacağı için, hileli durumun ispat edilmesi halinde yargılamanın iadesi yolu ile iptal kararı ortadan kaldırılabilir.” (ÜSTÜNDAĞ, s. 928).

⁷⁷ÜSTÜNDAĞ, s. 928; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 377; BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi, s. 37.

neticesinde hakları zarar gören kişilerin, kanunda sayılan alacaklılardan ve mirasçılardan farkı olmadığı, bu nedenle de Yargıtay'ın yorumunun doğru olduğu yönündedir. Hatta *Güneysu*⁷⁸ kanunda yer alan “davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler” ifadesinin “hakları ihlal edilen üçüncü kişiler” olarak düzenlenmesinin daha isabetli olacağını savunmaktadır.

Kanaatimizce, Yargıtay'ın genişletici yorumu yerinde olup, yapılan hile nedeniyle, zarara uğrayan üçüncü kişinin, alacaklı veya halef olmadığı için bu hukuki korumadan yararlandırılmaması, medeni yargılamanın amacına uygun düşmeyecektir. Bu nedenle, bir hukuk devletinde olması gerektiği gibi; yapılan hile sonucu, verilen hükme karşı hakları ihlal edilen üçüncü kişilerin bu olağanüstü kanun yolundan yararlanabilmesi gerekmektedir.

V. HÜKMÜN İPTALİ TALEBİNDE BULUNULMASI GEREKEN SÜRE

A. Genel Olarak

Yargılamanın iadesi davasının açılması için gereken süreler HMK m. 377'de düzenlenmiş olup yargılamanın iadesi sebepleri niteliğine göre farklı sürelerle ve farklı başlangıç tarihlerine tabi tutulmuştur. Bu süreler hak düşürücü sürelerdir⁷⁹. Bu nedenle, bu sürelerin geçirilmiş olması halinde yargılamanın iadesi talep edilemeyecek veya sürenin geçmesi nedeniyle talep reddedilecektir.

Eski HUMK'da üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etme süresi hükümden usulen haberdar olduğu tarihten itibaren bir ay olarak öngörülmüştür (HUMK m. 447/1). HMK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte kanun koyucu yerinde bir düzenleme yaparak üçüncü kişilerce hükmün iptalinin talep edilebileceği süreyi “...*alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu tarihten itibaren üç ay ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıl*(HMK m. 377/1-b)” olarak belirlemiştir. Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere, süre hilenin öğrenildiği tarihten itibaren değil hükümden usulen haberdar olduğu tarihten itibaren başlamaktadır⁸⁰.

Hükmün üçüncü kişilerce iptali talebinde hak düşürücü sürenin başlangıcı olarak karardan haberdar olma tarihi esas alındığı için, bu sürelerle uyulup uyulmadığı hakkında bir uyuşmazlık çıkması halinde bir ispat yükü sorununu beraberinde getirecektir. Ancak yargılamanın iadesi süresinin öğrenme tarihi, her türlü delille ispat

⁷⁸ BORAN GÜNEYSU, *Hükmün İptalini Talep Etmesi*, s. 37.

⁷⁹ ARSLAN, s. 139; KURU, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, s. 5243; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 790; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 63.

⁸⁰ Y. HGK, 26.12.1990, E. 1990/11-418, K. 1990/664 “... Yargılamanın yenilenmesindeki hak düşürücü süreleri düzenleyen aynı yasanın 447/1. maddesinde de, alacaklıların veya davayı kaybedenlerin yerine geçecek olanların(haleflerin) hükümden usulen haberdar oldukları günden itibaren bir ay içerisinde yargılamanın yenilenmesini isteyebilecekleri öngörülmüştür. Açık yasal düzenlemeye göre, hak düşürücü olanların(haleflerin) hükümden usulen haberdar oldukları günden itibaren bir ay içerisinde yargılamanın yenilenmesini isteyebilecekleri öngörülmüştür. Açık yasal düzenlemeye göre, hak düşürücü sürenin başlangıcı özel dairenin kabulünün aksine, hilenin öğrenilme tarihi değil yargılamanın yenilenmesinin konusunu teşkil eden hükmün öğrenilmesi tarihidir.” (KURU,Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 5241-5242).

edilebilecektir⁸¹. Ayrıca öğrenme tarihinin belirlenmesinde hâkimin de oldukça geniş bir takdir yetkisi mevcuttur⁸².

Doktrinde bazı yazarlar⁸³; olması gereken hukuk bakımından sürenin başlangıcının, lehine karar verilen tarafın hükmü etkileyen hileli bir davranışta bulunması halinde olduğu gibi, hilenin öğrenildiği anda başlaması gerektiğini savunmaktadırlar.

Bizim savunduğumuz görüş ise; hükmün üçüncü kişilerce iptali davası için daha uzun bir sürenin öngörülmesidir. Hukuk sistemimizde, HMK m. 376 hükmüne benzer görülen, tasarrufun iptali davalarında hak düşürücü süre olarak İİK'nın 284. maddesinde "iptal davası hakkı, batıl tasarrufun vukuu tarihinden itibaren beş sene geçmekle düşer." denildiği görülmektedir. Yani Yargıtay'ın amaç bakımından hükmün üçüncü kişilerce iptali davasına benzer gördüğü tasarrufun iptali davası için kanun koyucu tasarruf işleminden itibaren 5 yıllık bir hak düşürücü süre öngörmüştür. Yine hükmün üçüncü kişilerce iptali davası ile benzer görülen, muvazaa nedenine dayalı iptal davalarında ise herhangi bir zamanaşımı veya hak düşürücü süre öngörülmemektedir⁸⁴. Yukarıda belirttiğimiz hususlar dikkate alındığında; hukuk sistemimizde, hükmün üçüncü kişilerce iptali talebinde de üç aydan daha uzun bir sürenin öngörülmesi kanaatimizce daha uygun olacaktır.

Ayrıca, bir yargılamanın iadesi sebebi olan hükmün üçüncü kişilerce iptali talebinin, HMK m. 375'te yer alan sebeplerden ayrı olarak düzenlenmesine rağmen; sürelerin düzenlendiği 377. madde de; diğer sebeplerin bent numaralarına atıf yapılarak düzenlenmişken, HMK m. 376'ya atıf yapılmamış ve buna ek olarak kanunun sistematığına uygun olarak ayrı bir fıkra düzenlemesi gerekirken sadece "...alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu" ifadesine yer verilmesi uygun olmamıştır. Hükmün üçüncü kişilerce iptali talebinde süre; 376. maddeye eklenecek ikinci bir fıkra ile veya 377. maddede ayrı bir fıkra düzenlenmesi kanunun sistematığına daha uygun olacaktır.

B. Mecburi Dava Arkadaşlığı Olması Durumunda Süre

Hükmün üçüncü kişilerce iptali davasında; yargılamanın iadesini talep edecek kişiler arasında mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olabilir. Mecburi dava arkadaşları arasında hak düşürücü sürenin korunmuş sayılabilmesi için, en son dava arkadaşına yapılan tebliğ veya öğrenme tarihinin dikkate alınması gerekir⁸⁵. Bu nedenle; hak düşürücü sürenin başlangıcı olarak, son dava arkadaşının kararı öğrenme tarihinden itibaren belirlenmesi gerekecektir. Bu yönde verilmiş bir Yargıtay kararında "İştirak halindeki mülkiyette hak sahibi olanların hepsinin muttali olması ve

⁸¹ARSLAN, s. 144; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 434.

⁸²UMAR, İadei Muhakeme, s. 291; ARSLAN, s. 144; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 434.

⁸³NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 433-434; BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi, s. 40.

⁸⁴Y. 1. HD, 21.03.2016, E. 2014/14726, K. 2016/3328 "...Muvazaa iddiasına dayalı davalar hiçbir hak düşürücü süreye ya da zamanaşımına tabi olmayıp, her zaman açılacak davalardandır. Çünkü, zaman geçmekle muvazaalı işlemin geçerli hale gelebilmesine yasal olanak bulunmamaktadır. Açıklanan ilkeler ve maddi olgu gözetilmek suretiyle toplanan deliller değerlendirilerek, işin esası yönünden bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi hatalıdır." (<https://karararama.yargitay.gov.tr,E.T. 29.02.2020>).

⁸⁵UFACIK, Ayşe İmren, MedeniUsul Hukuku'nda Dava Açılmasının Maddi Hukuk Açısından Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s. 108; ULUKAPI, Ömer, MedeniUsul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991, s. 322.

en son muttali olanın ittıla tarihinden itibaren kanuni sürenin geçirilmiş olduğunun sübut bulması icap eder” denilmiştir⁸⁶. Bu nedenle hükmün iptali talebinde bulunacak mecburi dava arkadaşları için süre; en son hükümden haberdar olan dava arkadaşının haberdar olduğu tarihten itibaren başlar.

C. İhtiyari Dava Arkadaşlığı Olması Durumunda Süre

İhtiyari dava arkadaşlığında ise dava arkadaşı sayısı kadar bağımsız dava vardır. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlarının yargılamanın iadesi talebinde bulunurken hak düşürücü süreleri her biri için ayrı ayrı hesaplanacak ve dava açılması ile hak düşürücü sürelerin korunmuş olması sonucu her bir ihtiyari dava arkadaşı için farklı değerlendirilecektir⁸⁷. Bu durumda; diğer dava arkadaşları ile yargılanmanın iadesi talebinde bulunmayan ihtiyari dava arkadaşı, dava arkadaşlarının süresinde dava açmaları neticesinde hak düşürücü süreleri korumuş olmaları sonucundan yararlanamayacaktır⁸⁸.

VI. HÜKMÜN İPTALİNİN TALEP EDİLECEĞİ GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 378/1’e göre yargılamanın iadesi talebi, hükmü veren mahkemede ileri sürülecektir. Kanun koyucunun böyle bir kuralı kabul etmesinin sebebi; tarafların arasındaki uyuşmazlığı ve bunun çözülmesi için yapılan yargılamayı en iyi bilecek olanın, o kararı veren mahkeme olacağı düşüncesidir⁸⁹.

Doktrinde; *Umar*⁹⁰ ve *Arslan*⁹¹ yargılamanın iadesi taleplerinin iş dağılımına konu olmaması gerektiğini; davanın doğrudan ilk hükmü vermiş olan mahkemede açılması gerektiğini belirtmektedir⁹². *Kuru*⁹³ da yargılamanın iadesi davasının ilk davaya bakmış ve hüküm vermiş olan mahkemede açılacağını, hatta ilk davaya bakan mahkemenin göreve ilişkin yeni bir kanun hükmü ile görevsiz hale gelmesi halinde dahi yine hükmü vermiş olan mahkemede açılması gerektiğini savunmuştur.

Ancak, *Pekcanitez/Atalay/Özekes*⁹⁴e göre, hükmü veren mahkemenin bulunduğu yerde birden fazla aynı tür mahkeme varsa, aynı mahkeme olması gerekmez. Örneğin kararı İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi vermişse, yargılamanın iadesi davasının da o mahkemede açılması veya iş dağılımında buna uyulması gerekmez. İzmir Asliye Hukuk Mahkemesi olarak görevli ve yetkili bir mahkemede talep incelenebilir.

Yargıtay ise güncel içtihatlarında, görevli ve yetkili mahkemenin somut davayı en iyi şekilde bildiği ve incelediği düşüncesine dayalı olarak; hükmü veren ve yargılamayı yapan mahkeme olduğunu belirtmektedir⁹⁵.

⁸⁶ Y. 6. HD, 25.10.1968, E. 1968/2752, K. 1968/ 4433 (UFACIK, s. 109).

⁸⁷ ULUKAPI, s. 322; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 160.

⁸⁸ UFACIK, s. 108.

⁸⁹ KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 5247; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 394; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 634.

⁹⁰ UMAR, İadei Muhakeme, s. 292; UMAR, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 1104.

⁹¹ ARSLAN, s. 150.

⁹² Aynı yönde bkz. ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 634.

⁹³ KURU, s. 5247.

⁹⁴ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 500.

⁹⁵ Y. 20. HD, 17.09.2018, E. 2018/4269, K. 2018/5686 “... davaya bakan ilk mahkeme göreve ilişkin yeni bir kanun ile görevsiz hale gelmiş olsa dahi hükmü veren ve yargılamayı yapan mahkemenin

Görevli ve yetkili mahkemeyi hükmün üçüncü kişilerce iptali sebebine özgü olarak, olması gereken hukuk açısından incelersek; bizimde katılacağımız görüş, davanın doğrudan ilk hükmü vermiş olan mahkemede açılması gerektiği yönündedir. Çünkü dosyada yer alan belge ve taraflar hakkında bilgi sahibi olan mahkeme, bu şekilde, iptali istenen karara yönelik hile ve muvazaa iddialarını daha iyi muhakeme edebilecek ve en az sürede uyuşmazlığı çözebilecektir.

VII. HÜKMÜN İPTALİ TALEBİNİN İNCELENMESİ VE YARGILAMA USULÜ

A. Genel Olarak

Yargılamanın iadesi talebi, bir dava olarak açılıp, yeni bir esasa kaydedilerek incelenmektedir⁹⁶. Yargılamanın iadesi talebinin bir dava olarak görülmesi nedeniyle de dava şartları ve davaya ilişkin genel hükümler geçerli olacaktır⁹⁷. Özekes⁹⁸, yargılamanın iadesi talebini ihtiva eden dilekçenin nasıl olması gerektiğini şu şekilde açıklamıştır; önce yargılamanın iadesine ilişkin hususlara yer verilerek, kendisine karşı bu yola başvurulmuş karar tam olarak belirtilmeli, hangi yargılamanın iadesi sebebine dayanıldığı gerekçeleriyle açıklanmalı ve bu konudaki deliller gösterilmelidir. Sonrasında bu talebin süresinde olduğu belirtilmeli ve davanın esas hakkında açıklamalarda bulunulmalıdır. Hükmün iptali dışında yeni bir hüküm verilmesi isteniyorsa bu açıkça belirtilmelidir.

Yargılamanın iadesi hakkındaki dilekçenin verilmesinden sonra, inceleme üç safha teşkil etmektedir⁹⁹. İlk önce talebin kabule şayan olup olmadığı meselesi incelenir. Bu aşamada mahkeme; Yargılamanın iadesi yoluna başvuru süresi geçmiş mi?, Yargılamanın iadesi konu edilen mahkeme kararı maddi anlamda kesin hüküm niteliğinde mi?, İleri sürülen yargılamanın iadesi sebebi kanunda yazılı sebeplerden mi?, hususlarını resen araştırır¹⁰⁰(HMK m.379). Örneğin, yargılamanın iadesi talebinde, HMK m. 376'ya dayanılmasına rağmen, “davanın taraflarından birisinin

somut davayı en iyi şekilde bildiği ve incelediği düşüncesine dayalı olarak, yargılamanın yenilenmesi davası hükmü veren mahkemede açılır ve o yer mahkemesince incelenip sonuçlandırılır.” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>,E.T. 10.06.2019).

⁹⁶YILMAZ, (HMK Şerhi), s. 3430; Y. 10. HD, 11.02.2002, E. 2002/817, K. 2002/886 “Yargılamanın iadesi davasının iade-i muhakemeye konu hükmü veren mahkemede açılır o mahkemece incelenip karara bağlanacağı HUMK nun 448/1 maddesi hükmü gereği ise de; yargılamanın iadesi davası yeni bir dava olduğundan ayrı esasa kaydedilerek yargılama yürütülmelidir.”(<https://www.hukuki.net/ictihat>,E.T. 26.06.2019).

⁹⁷UMAR, Şerh, s.1106; ÖZEKES, PekcanitezUsûl, s. 2343.

⁹⁸ ÖZEKES,PekcanitezUsûl, s. 2344.

⁹⁹ Y. 2. HD, 04.06.1994, E. 1994/6222, K. 1994/6499 “... Yargılamanın iadesi davası, üç safhada incelenir. Şüphesiz ilk önce yargılamanın iadesi davasının mesmu olup olmadığına bakılacaktır. Bu arada davalının hukuki yararı olup olmadığı da tartışma konusu yapılabilir. Yargılamanın iadesi davasının mesmu olduğu sonucuna varılırsa, yargılamanın iadesi sebebi olarak gösterilen hadise incelenerek, sebep varit bulunursa esas dava yeniden görülerek, ya eski hüküm tasdik olunacak veya eski hüküm kısmen veya tamamen değiştirilerek yeniden hüküm oluşturulacaktır.” (NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 448).

¹⁰⁰Y. 8. HD, 13.11.2018, E. 2018/11404, K. 2018/18543 “...6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 379. maddesi uyarınca yargılamanın iadesi talebi üzerine mahkeme, tarafları davet edip dinledikten sonra; talebin kanuni süre içinde yapılmış olup olmadığını, yargılamanın iadesi yoluyla kaldırılması istenen hükmün kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş olup olmadığını, ileri sürülen yargılamanın iadesi sebebinin kanunda yazılı sebeplerden olup olmadığını kendiliğinden inceler. Bu koşullardan biri eksik ise hakim davayı esasa girmeden reddeder.” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>,E.T. 10.06.2019).

alacaklıları” veya “aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler” tarafından yapılmamışsa, hâkim davayı usulden reddedecektir. Yargılamanın iadesi bir dava olarak görüleceğinden, bu aşamada davaya ilişkin genel ön incelemenin de mutlaka yerine getirilmesi zorunludur¹⁰¹ (HMK m. 137 vd.).

Bu inceleme olumlu bir şekilde neticelenirse ikinci safhaya geçilmelidir. Bu aşamada ileri sürülen yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleşip gerçekleşmediği irdelenecektir. Hükümün üçüncü kişilerce iptalinin talep edileceği davada hâkim; hükümün “üçüncü kişiyi zarara uğratmak amacıyla tarafların kendi aralarında anlaşarak, hile yapıp yapmadığına” bakacaktır. Eğer hile yapılmadığı kanısına varırsa, yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleşmemesi nedeniyle talebin reddine karar verecektir.

Yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleştiği belirlenirse, sebebe göre, kesinleşmiş hüküm iptal olunarak bertaraf edilmeli ve yeniden yargılama yapılmalıdır¹⁰². İşte bu yeniden yargılama da üçüncü safhayı teşkil edecektir. Bu nedenle ilk önce esas hakkında yargılama yapılarak, sonradan iade istemi hakkında karar verilmesi usule aykırı olacaktır.

Yargılamanın iadesi talebinin dosya üzerinden incelenip incelenemeyeceği konusunda, Yargıtay bu hususa ilişkin olarak 23.05.1956 tarihinde bir İçtihadı Birleştirme Kararı vermiştir¹⁰³. Kararda; yargılamanın iadesi talebinin bir dava olduğu ve HUMK’a göre hâkimin, kanunda gösterilen istisnalar haricinde, her iki tarafı dinlemek veya iddia ve savunmalarını beyan etmeleri için dâvet etmedikçe hüküm veremeyeceği, yargılamanın iadesi talebi de böyle bir istisnaya tabi tutulmadığına göre hâkimin mutlaka taraf teşkilini sağlayarak ve duruşma yaparak talebi incelemesi gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁴.

Üçüncü kişilerce hükümün iptali talebinde davacı, hakkı ihlal edilen üçüncü kişidir. Davalı ise yargılamanın iadesi talebine konu olan hükümün, davacısı ve davalısıdır¹⁰⁵. Güneysu¹⁰⁶, gerçeğin daha iyi ortaya çıkarılması ve taraflar arasında

¹⁰¹ ÖZEKES, Pekcanitez Usul, s. 2345.

¹⁰² NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 448.

¹⁰³ Y. İBK, 23.05.1956, E. 1956/8, K. 1956/9 “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun Yirmi üçüncü maddesinde: Kanunun gösterdiği istisnalar haricinde Hâkim her iki tarafı istima veyahut iddia ve müdafaalarını beyan etmeleri için kanuni şekillere tevfikân davet etmedikçe hükmünü veremeyeceği esasî vaz ve kabul edilmiştir. İadei muhakeme talebinin de bir dava olduğu mezkur Kanunun 449 uncu maddesinde açıkça belirtilmiştir. Müteakip 450, 452, 454 üncü maddelerinin mana ve mefhumları taraflar davet edilmeden iadei muhakeme taleplerinin evrak üzerinde karara bağlanmasına müsait olmadığı göstermekte bulunmuştur. İadei muhakemenin bir dava olduğuna ve taraflar davet edilmeksizin evrak üzerinde tetkik ve karara bağlanacağı hakkında Usul Kanununda istisnai bir hüküm mevcut olmadığına göre usulen teşkili tarafeyn edilmesi, taraflar istima edildikten sonra gerekli kararın verilmesi icap eder.” (11.08.1956 tarihli Resmi Gazete, www.resmigazete.gov.tr, E.T. 08.06.2019).

¹⁰⁴ Y. 2.H.D, 01.10.2012, E. 2012/9461, K. 2012/23211 “Dava, Sivas 2. Asliye hukuk mahkemesinin 25.05.2006 tarih ve 2006/8-147 sayılı kararın yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılması talebine ilişkindir. Yargılamanın yenilenmesi talebine konu, Sivas 2. Asliye Hukuk mahkemesinin 25.05.2006 tarih ve 2006/8 -147 sayılı dosyasının davacıları, davaya dahil edilmeden, eksik hasımla yargılamaya devam edilerek, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”; Y. 2. HD, 28.09.2012, E. 2012/7195, K. 2012/22844 “Yargılamanın yenilenmesi isteği yeni ve bağımsız bir dava niteliğinde olduğundan iptali istenen kararda davanın tarafı olarak gösterilen tüm ilgililerin davaya dahil edilerek taraf teşkilinin sağlanması gerektiği düşünülmeden eksik hasımla karar verilmiş olması da usul ve yasaya aykırıdır.” (YILMAZ, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 61).

¹⁰⁵ BORAN GÜNEYSU, Hükümün İptalini Talep Etmesi, s. 44; ÖZEKES, Pekcanitez Usul, s. 2344.

¹⁰⁶ BORAN GÜNEYSU, Hükümün İptalini Talep Etmesi, s. 45.

hukuki ilişkinin daha iyi karara bağlanabilmesi için bunların şekli mecburi dava arkadaşı oldukları görüşündedir.

Yargılamanın iadesi isteğini içeren dava bağımsız bir dava niteliğinde olduğundan harca tabi bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak yargılamanın iadesi talebinde bulunan tarafın haklı çıkması hâlinde, önceden alınan harç mahsup edilecektir¹⁰⁷.

Son olarak vekilin yargılamanın iadesi yoluna başvurabilmesi için bu hususun vekâletnamesinde açıkça yazması gerekmektedir (HMK m. 74/1). Çünkü yargılamanın iadesi olağanüstü bir yoldur. Hâlbuki vekâlet ancak hüküm kesinleşinceye kadar davanın takibi hususundaki muameleleri yapma yetkisini kapsar¹⁰⁸.

B. Teminat

Kanun koyucu, HMK’da yargılamanın iadesi talebi için iki farklı teminata yer vermektedir. Birincisi, HMK m. 378/2’de yer alan, karşı tarafın yargılamanın iadesi nedeniyle yapmak zorunda kalacağı masrafları telâfi etmeyi amaçlayan teminattır. Mahkeme, dayanılan sebebin niteliğine göre yargılamanın iadesi talebinde bulunan taraftan, karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılayacak uygun bir miktar teminat göstermesini isteyebilir (HMK m. 378/2). Bu durumda yargılamanın iadesi talebinde bulunan taraf, mahkeme tarafından belirlenecek teminatı vermek zorundadır¹⁰⁹. İkinci teminat ise HMK m. 381’de düzenlenen hâkimin icranın durdurulmasına karar vermesi hâlinde, karşı tarafın bu nedenle uğrayabileceği zararın karşılanmasına yönelik bir teminattır.

C. İspat

Üçüncü kişiler tarafından hükümün iptali talebine ilişkin yargılamada genel ispat kuralları geçerlidir¹¹⁰. HMK’nın 190. maddesinde ispat yükünün, “*iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa ait*” olduğu belirtilmiştir. Yargılamanın iadesi talebinde bulunacak üçüncü kişi bu durumda hükümün iptal edilmesi için geçerli sebepleri ve bu vakıaları ispatla mükellef olacaktır.

Örneğin üçüncü kişi, alacaklı olduğunu ilam, haciz tutanağı, senet veya aciz vesikası ile ispatlayabilir. Alacaklı üçüncü kişi bunun yanı sıra alacağını tahsil edemediğini ve hükümün hile ile alındığını da ispat etmek zorundadır. Üçüncü kişi hile iddiasını tanık ile de ispat edebilecektir (HMK m. 203/1-d). Bu durumda hükümün iptalini talep eden üçüncü kişi, hukuki fiil olan hileyi HMK’nın tanıdığı imkân sayesinde tanıkla ispatlayabilecektir. Ancak yine de uygulamada, hileli vakıayı ispatlamak çok zordur. Bu nedenle hâkim dava malzemeleri içerisinden; yaşam deneyimleri ve mantık kurallarına dayanarak hayatın olağan akışına uygun bir sonuç çıkarmaya çalışmalıdır¹¹¹. Bu durumda ise hile yapan tarafların gerçek iradesinin tespiti, yargılamanın iadesi sırasında hâkimin asıl amacı olmalıdır.

¹⁰⁷ “İadei muhakemenin kabulü üzerine cereyan edecek davalar, yeni davalar gibi harca tabidir. İadei muhakeme talebinde bulunan neticede haklı çıkarsa evvelce alınan harç mahsup edilir.” (Harçlar Kanunu m. 10).

¹⁰⁸BİLGE/ÖNEN, s. 720; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 635.

¹⁰⁹KURU, s. 5249; ÖZEKES, Pekcanitez Usul, s. 2345.

¹¹⁰UMAR, İadei Muhakeme, s. 288; BORAN GÜNEYSU, Hükümün İptalini Talep Etmesi, s. 47; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 668.

¹¹¹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 453-454.

VIII. HÜKMÜN İPTALİ TALEBİ SONUCUNDA VERİLECEK KARAR VE BUNA KARŞI BAŞVURULABİLECEK KANUN YOLLARI

A. Hükümün İptali Talebi Sonucunda Verilebilecek Kararlar

Hükümün iptali talebini inceleyen mahkeme, öncelikle genel dava şartlarını ya da HMK m. 379/1 de yer alan şartları inceleyecek ve yargılamanın iadesi talebinin bunları taşıması halinde “*davanın usulden reddi*” kararını verebilecektir. Mahkeme ayrıca, hükümün üçüncü kişilerce iptali talebini incelediği davada üçüncü kişiyi zarara uğratmak amacıyla tarafların kendi aralarında anlaşarak, hile yapıp yapmadığına bakacak ve bu durumun gerçekleşmediği kanısına varması durumunda “*yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleşmemesi nedeniyle talebin reddine*” kararı verebilecektir.

Yapılan inceleme sonunda, hile yapıldığı kanısına varılıp, hükümün üçüncü kişilerce iptali sebebi sabit görülürse yeniden yargılama yapılacaktır (HMK m. 380/1). Bu durumda mahkeme; hile ile alınan hükmü iptal edecek ve iptale konu uyumsuzluğa ilişkin olarak da, yapacağı değerlendirmeye göre, kısmen veya tamamen ret¹¹² kararı verecektir¹¹³.

B. Mahkeme Tarafından Verilen Hükümün İcrası

Yargılamanın iadesi talebini haklı bulan mahkeme, yeniden yargılama sonucunda yeni bir nihai karar vermiş olacaktır. Yargılamanın iadesi sonucunda verilen yeni hükmün, geriye etkili olarak hüküm doğuracağı kabul edilmektedir¹¹⁴. “Yeni hükmün geriye etkili olması” ifadesi ise; eski hükmün değiştirildiği ölçüde hiç verilmemiş gibi olması ve tüm sonuçlarının ortadan kaldırılmış olmasını ifade etmektedir¹¹⁵.

İlk hüküm eğer henüz icra edilmemişse; hükümün iptali ile ilam icraya hiç konulamayacak ya da yeni hüküm, eski hükmü değiştirdiği ölçüde onun yerine geçecektir¹¹⁶. Yani hükmün icrasına henüz başlanmadıysa, yeni hükmün ne şekilde uygulanacağına dair herhangi bir tereddüt yoktur.

Ancak ilk hüküm kısmen veya tamamen icra edilmişse; yani ilk hükmün icrasına başlanmışsa, hükümün iptali ile icra takibi duracak ve kararın kesinleşmesi ile iptal olunacaktır¹¹⁷. Bunun gereği olarak, icraya bağlı sonuçların tamamen ortadan kaldırılması, kısmen veya tamamen değiştirilen hükmeye dayanılarak yapılan işlemlerin de icradan önceki eski hale geri getirilmesi gerekecektir. Fakat, icradan önceki eski hale getirmenin nasıl olacağı hakkında üç farklı görüş bulunmaktadır.

Birinci görüş¹¹⁸; ilk hükmün icrasından elde edilen şeyleri *sebepsiz zenginleşme hükümleri* uygulanarak, hükmün icrasından önceki durumun

¹¹² Y. 2. HD, 1.10.2013, E. 2013/13206, K. 2013/22846 “... Davacı yargılamanın yenilenmesi isteğinin hile sebebine dayalı olarak kabulü ile, daha önce kabul edilen boşanma davasının bu kez reddine karar verilmesini talep etmiştir. ... davalılardan S.’nin alacaklısı olan davacıya yargılamanın yenilenmesi yoluyla, daha önce davanın kabulüyle gerçekleşen boşanma sonucunun, bu kez davasının reddi yoluyla ortadan kaldırılmasına imkan vermektedir.” (www.kazanci.com, E.T. 28.02.2020).

¹¹³ BORAN GÜNEYSU, Hükümün İptalini Talep Etmesi, s. 50; YILMAZ, HMK Şerhi, s. 3430.

¹¹⁴ UMAR, İadei Muhakeme, s. 295; ARSLAN, s. 170; ÜSTÜNDAĞ, s. 933; KURU, s. 5264; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 475.

¹¹⁵ ÜSTÜNDAĞ, s. 933; NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 475.

¹¹⁶ BORAN GÜNEYSU, Hükümün İptalini Talep Etmesi, s. 52.

¹¹⁷ İİK m. 40/1; ARSLAN s. 170-171.

¹¹⁸ UMAR, İadei Muhakeme, s. 295.

sağlanabileceğini savunurken, ikinci görüş¹¹⁹ ise; ilâma dayanılarak yapılan icranın, ilamın kanun yollarına başvuru sonucunda ortadan kaldırıldığı zaman uygulanan İİK m. 40'ta yer alan icranın iadesi hükümlerinin kıyas yoluyla uygulanacağını savunmaktadır.

Bizim katıldığımız görüş ise; eğer ilk ilam sonucunda bir icra takibine girilmişse ya da herhangi bir cebri icra yoluna başvurulmuşsa, bunun İİK m. 40/2'de yer alan düzenleme uyarınca, başka bir hükmeye gerek olmaksızın, eski hükmün icrası sonucunda ödenen para veya teslim edilen taşınır ya da taşınmaz malın, icra dairesi tarafından yeni hükmün eski hükmü değiştirdiği ölçüde geri alınarak, borçluya iade edilmesidir. Bu çerçevede eski hükmün icrası sonucunda ödenen para veya teslim edilen taşınır ya da taşınmaz mal, icra dairesi tarafından yeni hükmün eski hükmü değiştirdiği ölçüde geri alınarak borçluya iade edilecektir.¹²⁰

Bu durumda İİK m. 40 çerçevesinde eski hükmün icrasının eski hâle iadesi için ayrıca bir dâva açmaya ve bunu müteakiben ilâmlı icra yoluyla tâkip yapıp alacaklıya bir icra emri gönderilmesine gerek bulunmayacaktır. Üstelik İİK m. 40 çerçevesinde icranın iadesinin istenmesi bakımından kanunda herhangi bir süre de belirlenmemiştir. Bu nedenle TBK m. 82¹²¹'de belirlenen sürelerle tâbi olmaksızın icranın iadesini isteyebilecektir¹²². Ancak eğer ilk hükmün gereği cebren değil, taraflar arasında iradi olarak icra edilmişse, İİK m. 40'a dayanılarak bunun iadesini sağlamak mümkün olmayacaktır. Bu durumda ise sebepsiz zenginleşme davası ile eski hale getirme mümkün olabilecektir. Hatta *Umar*¹²³'a göre yargılamanın iadesi sebebi haksızlık ve hile içermesi durumunda, haksız fiil kurallarına göre tazminatta istenebileceğini, sebepsiz zenginleşme ve haksız fiil taleplerinin yargılamanın iadesi talebi ile birlikte yapılarak, yargılamanın iadesi talebini inceleyen mahkemece karara bağlanacağını belirtmektedir.

Sonuç olarak mahkeme, hükmün üçüncü kişilerce iptalinin talep edilmesi durumunda; hükmün icrasına başlanmışsa veya tamamlanmışsa; hükmün cebri icra yoluyla icra edilmesi halinde, İİK m. 40 hükmü uygulanacak, eğer ilk hükmün gereği cebren değil, tarafların kendi arasında iradi olarak icra edilmişse, İİK m. 40'a dayanılarak bunun iadesini sağlamak mümkün olmayacak ve bu durumda, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil dâvası ile eski hükmün icrasına bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar ortadan kaldırılabilir.

¹¹⁹ KURU, s. 5264.

¹²⁰ NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 478; Y. 3. HD, 28.03.2006, E. 2006/1386, K. 2006/3151, "...İcranın iadesi yolu ile alacaklıdan geri alınıp borçluya verilecek meblağ, borçlunun icra dairesine ve icra dairesinin de alacaklıya ödemiş olduğu paradır. Bunun dışındaki paranın kullanılmamasından doğan gelir kaybı ise ancak iade borçlusunun bu durumu kesin olarak öğrenmesinden itibaren karşılanabilir hale gelir. Mahkeme ilamına dayanılarak kusursuz elde edilen paranın haksız bir edinim ve kullanıma dayanmadığı ve böylece iade borçlusunun karar kesinleşmeden gelir kaybından sorumlu tutulamayacağı, istemin hukuki dayanaktan yoksun olduğu gözetilmeden davanın kabulüne karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir." (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 30.06.2019).

¹²¹ "Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar." (TBK m. 82).

¹²² KURU, Baki, İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2018, s. 297-298.

¹²³ UMAR, İadei Muhakeme, s. 295.

C. Yeni Karara Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yürürlükte iken, madde 452'nin açık hükmü gereğince bu yeni karara karşı olağan kanun yollarına başvurulabilmekteydi. Ancak bu maddeye kesin hükmün tabii bir sonucunu içermesi sebebiyle, kanun koyucu tarafından HMK'da yer verilmemiştir. Gerçekten de yargılamanın iadesi talebi bir dava olarak açılıp görüldüğünden dava hakkında mahkemenin verdiği kararlar nihai kararlardır ve şartlarının bulunmasına bağlı olarak bu kararlar aleyhine kanun yollarına başvurulması mümkündür¹²⁴. Ancak HUMK m. 452 hükmünün HMK'ya alınmamasından sonra ortaya çıkan asıl tartışma¹²⁵; yargılamanın iadesi davasının sonunda verilen karara karşı yargılamanın iadesi talep edilip edilemeyeceğidir.

Türk Hukukunda HUMK m. 452 ile yargılamanın iadesi yoluna tekrar başvurma yasağı kabul edilmişti. HUMK m. 452'de yargılamanın iadesi talebi hakkında verilen karar ile yargılamanın iadesi talebinin kabul edilmesi üzerine yapılacak yeniden yargılama sonucunda verilecek yeni hükme karşı yargılamanın iadesi yoluna başvurulması yasaklanmıştı¹²⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanununda ise HUMK m. 452'yi karşılayacak bir hükme yer verilmemesi, “yargılamanın iadesi yoluna tekrar başvurma yasağı”nın HMK döneminde yer almayacağı izlenimini uyandırmaktadır. HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın yeni HMK'da yer almamasının nedeni olarak kanun gerekçesinde “kesin hükmün tabii bir sonucu” ifadesi yer almışsa da bu yorum yanlış olmuştur¹²⁷.

HUMK m. 452 hükmünün HMK'ya alınmaması karşısında, yeniden yargılama sonucunda yeni bir karar verilmesi durumunda, bu karar hakkında yapılacak yargılamanın iadesi başvurusunun, kesin hüküm çerçevesinde yasaklanması, iki davanın netice-i talepleri, sebepleri birbirinden farklılaşabileceği için ve yargılamanın iadesi davasının konusunu yeni bir karar oluşturacağından mümkün olamayacaktır¹²⁸. Bu nedenlerle Türk Hukuku'nda yargılamanın iadesi yoluna tekrar başvurma yasağı terk edilmiş olup; yasağın terk edilmesinin, olması gereken hukuk bakımından da yerinde olduğu değerlendirilmektedir¹²⁹.

SONUÇ

Yargılamanın iadesi, kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilen olağanüstü bir kanun yolu olarak tanımlanmıştır. Çalışmamızın konusunu ise yargılamanın iadesi sebeplerinden biri olarak “hükmün üçüncü kişilerce iptali talebi” oluşturmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 376. maddesinde düzenlenen bu müesseseye göre davada taraf olmayan üçüncü kişiler, davanın taraflarının muvazaalı hareket ettiklerini ileri sürerek kesin hükmün iptalini isteyebilmektedir.

¹²⁴NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 456; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 501; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 669; YILMAZ, HMK Şerhi, s. 3430.

¹²⁵ Tartışmalar için bkz. NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 470-474.

¹²⁶ NAMLI, Mert, Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Tekrar Başvurma Yasağı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 16, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, 2014, s. 1666.

¹²⁷ NAMLI, Tekrar Başvurma Yasağı, s. 1665.

¹²⁸ NAMLI, Tekrar Başvurma Yasağı, s. 1665.

¹²⁹ NAMLI, Tekrar Başvurma Yasağı, s. 1667.

Bu madde ile kanun koyucu tarafından, kesin hüküm karşısında üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır. Madde amaç bakımından ise İİK m. 277 de düzenlenen tasarrufun iptali davasına benzetilmektedir. Ancak hükmün üçüncü kişilerce iptali müessesesi amaç bakımından her ne kadar İİK m. 277 de yer alan tasarrufun iptali davası ile benzerlik gösterse de her iki davanın konusu birbirinden farklıdır. İİK m. 277'ye dayanılarak açılan davalarda konu bir tasarruf işlemi olmasına rağmen HMK m. 376 ile iptali istenen, yani davanın konusunu oluşturan kesinleşmiş bir mahkeme hükmüdür. Bu nedenle bu iki kanun hükmünün uygulama alanının tamamen birbirinden farklı olduğunun kabulü gerekmektedir.

Kanunda, yargılamanın iadesinin, kesin olarak verilen veya kesinleşen mahkeme hükümlerine karşı istenebileceği düzenlenmiştir. Burada kesin hükümden kasıt maddi anlamda kesin hükümdür. Bu nedenle maddi anlamda kesin hüküm oluşturmayan geçici hukuki koruma kararlarına, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara, istihkak davalarında verilen kararlar ile ihalenin feshi talebinin reddine ilişkin kararlar istisna olmak üzere icra mahkemesinin vermiş olduğu kararlara, bölge adliye mahkemesinin uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir hüküm kurduğu kararları istisna olmak üzere tüm bölge adliye mahkemesi kararlarına, Yargıtay'ın onama, bozma ve düzelterek onama kararlarına karşı yargılamanın iadesi talebinde bulunulamayacağı kabul edilmektedir. Belirsiz alacak davasında ise; davalı, geçici talep sonucunu da kabul edilebilmektedir. Ancak, mahkeme kabul edilen kısım bakımından hüküm kurarken, kabul edilmeyen kısım bakımından yargılamaya devam edecektir. Geçici talep sonucunun arttırılmasından önce davacı, davadan feragat etmesi durumunda da, mahkeme tarafından verilen feragat nedeniyle davanın reddi kararı alacağın tamamı hakkında kesin hüküm doğuracaktır.

Yargıtay içtihatlarında, hükmün iptalini talep edebilecek süjeler geniş yorumlanmaktadır. Kanaatimizce Yargıtay'ın genişletici yorumu yerinde olup, yapılan hile nedeniyle, zarara uğrayan üçüncü kişinin, alacaklı veya halef olmadığı için bu hukuki korumadan yararlandırılmaması medeni yargılamanın amacına uygun düşmeyecektir. Bu nedenle bir hukuk devletinde olması gerektiği gibi; yapılan hile sonucu, verilen hükme karşı hakları ihlal edilen üçüncü kişilerin tamamının bu olağanüstü kanun yolundan yararlanabilmesi gerekmektedir.

Yargılamanın iadesi dâvasının açılması için gereken süreler HMK m. 377'de düzenlenmiş olup yargılamanın iadesi sebeplerinin niteliğine göre farklı sürelerle ve farklı başlangıç tarihlerine tabi tutulmuştur. Bu süreler hak düşürücü sürelerdir. Sürenin başlangıcı, hükmün üçüncü kişilerce iptali talebinde, kanunda her ne kadar kararın usulen öğrenilmesinden itibaren üç ay olarak öngörülmekteyse de, lehine karar verilen tarafın hükmü etkileyen hileli bir davranışta bulunması halinde olduğu gibi, hilenin öğrenildiği anda başlaması gerektiği doktrinde savunulmaktadır.

Ancak hükmün üçüncü kişilerce iptali talebinde sürenin, HMK m. 376'ya amaç bakımından benzer olarak görülen; tasarrufun iptali davaları ve muvazaa nedenine dayalı iptal davalarında olduğu gibi daha uzun hak düşürücü sürelerle sahip olması gerekmektedir. Kaldı ki, hükmün iptali talebinde sürenin düzenlendiği yer, kanunun sistematığına uygun düşmemektedir. Sürenin, 376. maddeye eklenecek ikinci bir fıkra ile ya da HMK m. 377'de ayrı bir fıkra düzenlenmesi daha uygun olacaktır.

Doktrinde, bizim de katıldığımız ağırlıklı görüş ve Yargıtay; hükmün iptalinin talep edileceği görevli ve yetkili mahkemenin, somut davayı en iyi şekilde bilen, ilk hüküm vermiş olan mahkeme olduğunu belirtmektedir (HMK m. 378).

Hükmün iptali talebi, bir dava olarak açılıp, yeni bir esasa kaydedilerek incelenecek ve üç safha teşkil edecektir. İlk önce talebin kabule şayan olup olmadığı meselesi incelenecek, ikinci safhada ileri sürülen yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleşip gerçekleşmediği irdelenecektir. Son aşamada ise yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleştiği belirlenirse, kesinleşmiş hüküm iptal olunarak yeniden yargılama yapılacaktır. Bu aşamalarda hâkim mutlaka taraf teşkilini sağlayarak ve duruşma yaparak talebi incelemelidir.

Yargılamanın iadesi talebinde bulunan tarafın,

1. Karşı tarafın uğrayabileceği zararı telâfi etmeye yönelik,

2. Hâkimin icrayı durdurulmasına karar vermesi halinde karşı tarafın bu nedenle uğrayabileceği zararın karşılanmasına yönelik iki farklı teminatı göstermesi gerekmektedir.

Yargılamanın iadesi talebinin, HMK m. 379'da yer alan şartları taşıması halinde, ikinci aşamaya geçilecektir. Bu aşamada ise hâkim yargılamanın iadesi sebebinin gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyecektir. Mahkeme, ikinci aşamada hükmün üçüncü kişilerce iptali sebebinin sabit görürse, yeniden yargılama yapacaktır. Bu durumda mahkeme; hile ile alınan hükmü iptal edecek ve iptale konu uyuşmazlığa ilişkin olarak da yapacağı değerlendirmeye göre, kısmen veya tamamen ret kararı verecektir.

Yargılamanın iadesi sonucunda verilen yeni hükmün geriye etkili olarak hüküm doğuracağı kabul edilmektedir. Bu durumdamahkeme, hükmün üçüncü kişilerce iptali talep edilmesi durumunda; hükmün icrasına başlanmışsa veya tamamlanmışsa; hükmün cebri icra yoluyla icra edilmesi halinde İİK m. 40 hükmü uygulanacak, eğer hükmün gereği, taraflarca iradi olarak yerine getirilmişse İİK m. 40'a dayanılarak bunun iadesini sağlamak mümkün olamayacak ve bu durumda, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil dâvası ile eski hükmün icrasına bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar ortadan kaldırılabilir.

Yargılamanın iadesi talebi, bir dava olarak açılıp görüldüğünden dava hakkında mahkemenin verdiği kararlar nihai kararlardır. Bu nedenle şartlarının bulunmasına bağlı olarak, bu kararlar aleyhine kanun yollarına başvurulması mümkündür. HUMK m. 452 hükmünün HMK'ya alınmaması sonucunda, Türk Hukuku'nda, artık yargılamanın iadesi yoluna tekrar başvurma yasağının terk edilmiş olduğu doktrinde savunulmaktadır.

KAYNAKÇA

AKKAN, Mine, Medenî Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükmün Delil Niteliği, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, Özel Sayı, Cilt: 11, 2009, s. 3-61.

ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema / HANAĞASI, Emel, Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2019.

ARSLAN, Ramazan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.

ATALI, Murat / ERMENEK, İbrahim / ERDOĞAN, Ersin, Medenî Usûl Hukuku, Ankara 2018.

ATAY COŞKUN, Ayşegül, İstinaf Yargılaması, TBB Dergisi, Sayı 135, 2018, s. 261-308.

BİLGE, NECİP / ÖNEN, Ergun, Medenî Yargılama Hukuku, 3. Bası, Ankara 1978.

BLOOMEYER, Arvved, Kesin Hüküm Tesiri Ve Sınırları, Çeviren İrfan YAZMAN, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:25, Sayı:3-4, 1968, s. 225-238.

BORAN GÜNEYSU, Nilüfer, Medenî Usûl Hukukunda Karar, Ankara 2014.

BORAN GÜNEYSU, Nilüfer, Yargılamanın İadesi Sebebi Olarak Üçüncü Kişilerin Hükmün İptalini Talep Etmesi, MİHDER, Cilt: 12, Sayı 33, 2016, s. 23-62 (BORAN GÜNEYSU, Hükmün İptalini Talep Etmesi).

GÜNAY, Merve, Roma Hukukundan Günümüze Muvazaa Kavramı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

GÜNEŞLİOĞLU, Filiz, Boşanma Ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

KARSLI, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, İstanbul 2011.

KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, 6. Baskı, İstanbul 2001(KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü).

KURU, Baki, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2018.

MİSTAÇOĞLU, Yasemin, Medeni Yargılama Hukuku'nda İhtiyati Tedbir Yargılaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.

MUŞUL, Timuçin, Medenî Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2012.

NAMLI, Mert, Türk ve Fransız MedenîUsûl Hukuku'nda Yargılamanın Yenilenmesi, İstanbul 2014(NAMLI, Yargılamanın Yenilenmesi).

NAMLI, Mert, Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Tekrar Başvurma Yasağı, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, Özel Sayı, Cilt: 16, 2014, s. 1645-1668(NAMLI, Tekrar Başvurma Yasağı).

OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, 16. Baskı, İstanbul 2018.

ÖZEKES, Muhammet, Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C. III, 15. Baskı, İstanbul 2017(ÖZEKES,PekcanitezUsûl).

PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2018.

PEKCANITEZ, Hakan, Belirsiz Alacak Davası (HMK m. 107), Ankara 2011.

POSTACIOĞLU, İlhan, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975.

SABAN, Nihal, Bir Analiz: Türk Hukukunda Hile Kavramının Unsurları, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 31, 2006, s. 59-62.

SEÇER, Öz, Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 2, 2016, s. 259 – 286.

SİMİL, Cemil, Belirsiz Alacak Davası, İstanbul 2013.

TANRIVER, Süha, Medenî Usûl Hukuku, C. I, 2. Baskı, Ankara 2018.

TAŞPOLAT TUĞSAVUL, Melis, İstinaf İncelemesi Sonunda Verilebilecek Kararlar, TBB Dergisi, Sayı 134, 2018 s. 313-354.

TUNCER KAZANCI, İdil, Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma İle Alacaklılarından Mal Kaçtırmalarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi Sorunu, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, Yıl 2015, s. 401-423.

UFACIK, Ayşe İmren, Medeni Usul Hukuku'nda Dava Açılmasının Maddî Hukuk Açısından Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

ULUKAPI, Ömer, Medenî Usûl Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991.

UMAR, Bilge, Türk Medeni Usul Hukukunda İadei Muhakeme, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 29, Sayı 1-2, 1963, s. 261-298.

UMAR, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2014.

UYAR, Talih, Menfi Tespit Davalarında “Takibin Durdurulması” İçin Borçlu Tarafından Yatırılan Teminatın İşlevi, TBB Dergisi, Sayı: 136, 2018, s. 396-411.

UYAR, Talih, Tasarrufun İptali Davaları (İİK. m. 277-284), İzmir 2017.

UYAR, Talih, Tasarrufun İptali Davası ve “Muvazaa”, “Nam-ı Müstear”, “İşletmenin Devri”, “Kanuna Karşı Hile” ve “Perdeyi Kaldırma Teorisi”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 74 Sayı: 2016/2, 2016, s. 344-403.

UYMA BULUT, Berfin, Bölge Adliye Mahkemesi Ve Yargıtay Kararlarına Karşı Yargılamanın Yenilenmesi, İzmir Barosu Dergisi Yıl: 83 Sayı: 3, 2018, s. 111-166.

ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2000.

YILDIRIM, Mustafa, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Ankara 2002.

YILMAZ, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. III, 3. Baskı, Ankara 2017(YILMAZ, HMK Şerhi).

YILMAZ, Zekeriya, Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi,
Ankara 2013.

İnternet Kaynakları

www.e-uyar.com

www.hukuki.net/ictihat

www.hukukturk.com

www.kararara.com

www.karararama.yargitay.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr

www.sozluk.gov.tr/